תלמוד בבלי · ראשונים · תוספות · סדר מועד

תוספות על מועד קטן

בעלי התוספות

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

תוספות על מועד קטן

בעלי התוספות

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/תוספות-על-מועד-קטן/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 4
דף ב: 4
דף ג. 5
דף ג: 6
דף ד. 7
דף ד: 8
דף ה. 8
דף ה: 9
דף ו. 10
דף ו: 11
דף ז. 12
דף ז: 14
דף ח. 15
דף ח: 17
דף ט. 19
דף ט: 19
דף י. 20
דף י: 21
דף יא. 22
דף יא: 22
דף יב. 23
דף יב: 23
דף יג. 24
דף יג: 24
דף יד. 25
דף יד: 26
דף טו. 27
דף טו: 28
דף טז. 30
דף יז. 30
דף יז: 30
דף יח. 31
דף יח: 32
דף יט. 33
דף יט: 35
דף כ. 37
דף כ: 38
דף כא. 39
דף כא: 41
דף כב. 42
דף כב: 44
דף כג. 45
דף כג: 47
דף כד. 50
דף כד: 51
דף כה. 53
דף כה: 53
דף כו. 53
דף כו: 54
דף כז. 55
דף כז: 56
דף כח. 58
דף כח: 59

דף ב.

מתני' משקין בית השלחין – שדה שאינה מסתפקת במי גשמים וצריך להשקותה תמיד ואם אין משקין אותה תדיר נפסדת והלכך משקין אותה בחוה"מ ומשום פסידא שרו ליה רבנן כדאמרינן בפ' אין דורשין (חגיגה דף יח. ושם) תניא אידך ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה' אלהיך מה שביעי עצור אף ששה עצורים אי מה שביעי עצור מכל מלאכה אף כל ששה עצורים מכל מלאכה תלמוד לומר השביעי ה"א יתירא השביעי עצור מכל מלאכה ואין הששה עצורים מכל מלאכה הא לא: מסרן הכתוב אלא לחכמים ללמדך איזה יום אסור ואיזה יום מותר איזו מלאכה אסורה ואיזו מלאכה מותרת:

וחוטטין אותה – שאם נתמלא הבור מותר לחטוט להעמיקו שהעפר תיחוח אבל לחופרה בתחילה שהקרקע קשה לא משום דאיכא טירחא יתירא:

ומציינין – דליכא טירחא:

ויוצאין על הכלאים – מצוה הוא לצאת כדאמרינן בגמ' ולא דמי להני אחריני דקתני ומתקנין דהאי חובה הוא כדמוכח בגמרא:

עיף ויגע – צמא למים כדכתיב הרויתי נפש עיפה (ירמיהו ל"א:כ"ה):

מאן תנא פסידא אין – משום דאשכחן לקמן דרבי מאיר פליג עלה דמתני' והאי סתם מתניתין לא אתיא אליביה כשאר סתמי משום הכי קבעי הש"ס מאן תנא:

מושכין אמת המים כו' – שאם יש שם מים תחת אילן זה יכול למושכם במועד תחת אילן אחר משום דאילן כבית השלחין דמי וצריכין למים טפי והא דתנא מושכין ולא תנא משקין אורחא דמילתא קתני דבענין זה רגילין להשקות אילנות:

יתר על כן אמר רבי יהודה – עוד היה מחמיר יותר אפילו בבית השלחין קא אסר להפנות משום דהוי טירחא יתירא:

לגינתו ולחורבתו – של בית השלחין גינה מקום זרעים חורבה מקום שחרבו אילנותיו וחרשו וזרעו ונטעו ושמא הוא צריך למים יותר ולא זו אף זו קתני אי נמי חרב ביתו ועשאו גינה וצריכה מים תדיר יותר משאר בית השלחין ומשום דאיכא טירחא יתירא לא:

דף ב:

אם כן אמאן תרמייה – ואם נפשך לומר ממאי דרמינן אליבא דר' יהודה יותר מר"א כמו דאקשינן לעיל לר"א הכי נמי פרכינן אליבא דרבי יהודה ומאי אלימא להש"ס מילתא דרבי יהודה דמוכח מיניה דמתניתין אתיא אליביה יותר מדרבי אליעזר איכא למימר משום דבתרתי מילי אשכחן בהדיא במילתיה דר"י כמו במתניתין דפסידא אין הרווחה

לא ובמקום פסידא נמי מיטרח לא טרח אבל לר"א ליכא לאוכוחי ממילתיה אלא חד מילתא כדלעיל דהרווחה אסיר הלכך ניחא ליה לאוקמי כר' יהודה ולא כרבי אליעזר:
כחו דר' מאיר דמיקל – ואם תאמר וליתני שלא יצאו בתחילה להודיעך כחו דר' יהודה דמחמיר כח דהתירא עדיף:
משום מאי מתרינן – דאין אדם לוקה ולא נהרג אלא בהתראה שמתרינן בו לא תעשה הך איסורא כדמפקינן בסנהדרין (דף מא.) מקרא דצריך לפרש שם האיסור בהדיא:
קא מרפויי ארעא – דבתר עיקר המלאכה אזלינן ודומה לחורש ורב יוסף אע"ג דעיקר מלאכה דומה לחורש מחשבת הנפש לאו לרפויי ארעא ובהכי פליגי דרבה סבר לבתר המעשה מדמינן לה ולא אחר המחשבה ורב יוסף סבר בתר מחשבה אזלינן דהויא עיקר ולא אזלינן בתר הדמיון:
וצריך לעצים – אבל אם אין צריך לעצים לא נאמר בו דחייב משום קצירה דלא דמיא לקצירה דקוצרין למאכל או מידי שצריכין לאיזה דבר כגון רפואה וכיוצא בהן ואי לאו שקוצרין לצורך גופו פטור דלא מיחייב אפילו משום תולדה דתולדה צריך שתהא דמי לאב מלאכה:
חייב שתים – קשיא לרבה דאזיל בתר הדמיון דהכא זומר לא דמי כלל לנוטע ואעפ"כ חייב משום נוטע וקשיא לרב יוסף דאפילי אינו מתכוין לצמוח הגפן כיון דודאי מצמחה מחמת הזימור חייב משום נוטע דהא סתם קאמר רב כהנא אפילו לא חישב ליטע ואי קשיא הא דאמרינן בדוכתא אחריתי (כתובות דף לז.) משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות תריץ הכי כגון דאיכא מיתה ומלקות אבל תרתי מילי דאסירן דמיין להדדי בשתי מלקיות תרוייהו חד רשעה הוא ולא ממעטי מרשעתו דכל שם מלקות חד רשעה הוא והכי נמי אמר במס' פסחים בפ' כל שעה (פסחים דף כד. ושם) אמר אביי אכל פוטיתא לוקה ארבע ואע"ג דרב כהנא אמורא הוא מקשי מיניה לרבה ורב יוסף משום דגברא רבה הוה כדאשכחן (ב"ק דף קיז.) במעשה דר' יוחנן דהוה חריף טובא וקשיא ל"ג כיון דלאו תנא הוא לא חשיב לה כל כך ופליגי עליה:

דף ג.

אף כל שבשדה ושבכרם – וכל הני עבודות דלעיל נוהגות בין בשדה ובין בכרם ואפילו שיש מהן שאין עתה נוהגין כן י"ל שבמקומן היו עושין כך ורגילין לעשותן בשדה ובכרם:
אין דנין אותו בכלל ופרט וכלל – הכי הוה שמיע ליה לר' אילעא דכיון דהפרט בלא תעשה הכלל האחרון אינו מוציא הפרט ממשמעותיה ואינו כלל ופרט וכלל דדייניגן

ליה בכלל ופרט ולא נהירא לי דמנלן דרבי אילעא ס"ל הכי אימא דהפרט שהוא בלא תעשה בטל אבל הכלל עומד במקומו לפי דבריו ועוד לפי לשון זה קשה לי אמאי תירץ דכולי עלמא לית להו דר' אבין והא הוה מצי לתרוצי דכולי עלמא אית להו. דבכל מקום סוגיית הש"ס היא דכיון דמצי למימר דכולי עלמא אית להו סברת האמורא לא מתרצינן לית להו ולימא הכי דכולי עלמא אית להו דרבי אבין מאן דאמר אינו לוקה שפיר ומאן דאמר לוקה סבירא ליה כי הך ברייתא דמפקא ליה לתולדות מקרא וקסבר לאו אסמכתא הוא אלא דרשה גמורה היא ולי נראה דהא לימא בדר' אבין אמר ר' אילעא וכו' קאזיל בכה"ג דליכא הכא אלא כלל ופרט דכלל בתרא לא חשיב כיון דהאי כלל בקרא אחרינא וחשיב בכלל המרוחק זה מזה כיון דלא הוו בחד קרא דהכי מוכח בפ"ק דפסחים (דף ו: ושם) דאיכא למאן דאמר כיון דהוו בתרי קראי לא מיצטרפי למיהוי כלל ופרט וכלל והכא נמי לא הוי אלא כלל ופרט והכי איכא הגירסא [בירושלמי דכלאים] בפ"ח חד אמר לוקה סבר לה כרבי אילעא דאינו נדון בכלל ופרט כיון דהפרט בלא תעשה הפרט בטל והכלל במקומו עומד ולפיכך אמר כל החורש בשביעית לוקה וחד אמר החורש בשביעית אינו לוקה לא סבר להא דר' אילעא אלא דנין אותו בכלל ופרט הני אין מידי אחרינא לא ודחי לה דכולהו אית להו דרבי אילעא מאן דאמר לוקה שפיר ומאן דאמר אינו לוקה מכדי זמירה בכלל זריעה ובצירה כו' ואם נפשך לומר למאן דאמר לוקה אמאי כתב רחמנא זמירה ובצירה שמא קסבר ללאו יתירא אתי אי נמי קסבר כרם משדה לא הוה יליף הלכך הוצרך למיכתב בין בשדה בין בכרם:

דף ג:

רבי אלעזר אומר חרישה – מהא ליכא למימר תסתיים דר' אלעזר לעיל דאמר אינו לוקה דאיכא למימר דרבי אלעזר לא שמיע ליה הא דאמר לקמן דהתירו תוספת שביעית הלכך הוה אמר הכי דליכא לפרש מילתא דרב דימי אלא בחרישה אבל לדידיה אסור ולוקה דלא ס"ל אי נמי דכיון דאיתא בהדיא כי הך דלעיל במילי דחרישה אינו צריך לומר תסתיים דאין דרך הש"ס לומר תסתיים בדבר המפורש בהדיא כל כך:

יכול ילקה על תוספת של ראש השנה – ואם תאמר מלקות מנלן והלא לא כתיב בתוספת לאו אלא עשה גרידא בחרישׁ ובקציר תשבות איכא למימר דמבחריש ובקציר מפקינן דצריך תוספת כלומר שהשביעית מתחלת משנה הששית וכל דין שביעית יהיה לששית דהכי קאמר רחמנא דשביעית מתחלת קודם שנת שביעית וא"כ הוא כשביעית:

עד עצרת – דהיינו יותר דבכל מקום בית שמאי לחומרא ובית הלל לקולא לבד מאותן דברים דקחשיב בעדיות (פ"ה):

וקרובים דברי אלו – קא משמע לן דאין ב"ש מחמירין אלא מעט על ב"ה ולאשמועינן מילתייהו דבית שמאי פירש הכי:

כל הרוצה לבטל יבא ויבטל – שמא יתקלקלו הקרקעות ואינן מגדלין תבואה בלא חרישה לאחר זמן זה התנו שיהא כח להתיר לצריכים שחשו להפסד רבים שלא יגרמו רעה לעולם:

הלכה למשה מסיני – מהכא איכא לדקדק מדשרא רחמנא ילדה מכלל דזקינה אסורה הרי על ידי הלכה למשה מסיני נאסרה תוספת שביעית אבל להתירא לחוד לילדה לא אצטריך דמהיכא תיתי לאסור:

נטיעות – תנן במסכת שביעית פרק קמא עד אימתי נקראו נטיעות ר' אלעזר בן עזריה אומר עד שיחולו רבי יהושע אומר בת שבע שנים רבי עקיבא אומר נטיעה כשמה אילן שנגמם פירוש שנחתך והוציא חליפין מטפח ולמטה כנטיעה מטפח ולמעלה כאילן דברי רבי שמעון:

ניסוך המים – והא דאמרינן בעלמא (שבת דף קג:) מ"ם יו"ד מ"ם לרבות ניסוך המים מן התורה אינו אלא אסמכתא בעלמא כפר"ח:

שהרי כבר נאמר שדך לא תזרע וגו' – ואח"כ כתיב את ספיח קצירך לא תקצור אלמא קצירה לא אצטריך ואפילו אם תימצי לומר חרישה צריכה דאזהרת חרישה לא אשכחן אלא הכא מיהא קצירה לא אצטריך ולההיא דרשא דאתיא קצירה אתיא חרישה כיון דכתבינהו גבי הדדי אי נמי ס"ל לר"ע כי ההיא דאמרן לעיל דלוקה על חרישה וכדאמרינן טעמא לעיל סבר ר' עקיבא ותרוייהו מיותרין ואליבא דר' עקיבא קפריש ואזיל דר' עקיבא סבר אם אינו ענין לשבת תנהו גבי שביעית ובמשמעות שבא להחמיר ולא להקל ולא בעי לאוקמי בשבת כר' ישמעאל להקל דהכי עדיפא ליה ור' ישמעאל עדיפא ליה לאוקמי בשבת דפשטיה דקרא מיירי ביה ואפילו להקל מלאוקמי בשביעית דלא מיירי ביה ולהחמיר:

דף ד.

אלא אמר רב נחמן בר יצחק – האי אלא קאי אהאי דרבי יצחק לעיל כי גמירי הלכתא לשלשים יום לפני ראש השנה דהיינו באילנות זקנים לא תימא דלהכי אתיא הלכתא

אלא סבר רב נחמן דאיסור שלשים לפי אומד חכמים ואף החמירו בהם בדבריהם ויש דמשבשי ליה להאי אלא דרב נחמן ואין להאריך בדבריהם:

מה להלן היא אסורה לפניה ולאחריה מותרין – ואי קשיא והא מפקינן מקרא במס' יומא פרק בתרא (דף פא:) דצריך לעשות תוספת גבי שבת בין בכניסתה בין ביציאתה להוסיפה מחול על הקודש איכא למימר ההוא פורתא לא קא חשיב כיון דלא הוי אלא כל שהוא וכי ההוא שיעורא נמי יהא מודה רבן גמליאל דצריך להוסיף:

אלא אמר רב אשי רבן גמליאל כו' – כלומר ודאי מדאורייתא בטיל ולאו היינו טעמא כדקאמר אלא סבירא ליה כרבי ישמעאל וקא דייק רבן גמליאל מה שייכא תוספת שביעית גבי ניסוך שניתנו למשה גבי הדדי דבכל מקום שונה הני שלשה ביחד דכך ניתנו אלא ודאי למילף סמכינהו רחמנא:

בשלמא מי קילון כו' אלא מי גשמים – מיירי בכי האי גוונא דקים לן דלא פסקי ולית בהו איסור אלא מהאי טעמא דמפרש אבל אי פסקי אית להו איסורא כדלקמן דבכל מידי דפסיק איכא איסורא משום דאזיל ומייתי ממקום רחוק כיון שהתחיל להשקות שלא יפסיד שדהו הלכך איכא לאוקמי הכא דלא פסקי:

דף ד:

מדלין לירקות – ממקום עמוק קרי דילוי ואע"ג דאיכא טירחא יתירא בשביל לאכול התירו אבל לייפות אפילו ליכא טירחא לא התירו:

כך מידל בשל עניים – דכי אסר רחמנא ליקח עוללות ה"מ בשעת בצירה כדכתיב (דברים כ"ד:כ"א) כי תבצור כרמך לא תעולל איסור עוללות עלייהו:

מפני שמכשיר אגפיה לזריעה – ונראית חרישה ממש שסבורין הרואין שלכך מתכוין אי נמי חשיב ליה עבודת קרקע ממש ואע"ג שאינו מתכוין לכך מיהו מלאכה היא ואע"ג דאמר ר' שמעון דבר שאין מתכוין מותר הא אמרינן . מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות ורבנן סברי כיון דע"י שינוי עביד ליה לאו מלאכה היא ומותר דלא שמיה חרישה:

זבלו מוכיח עליו – דליכא למיחש להא דמאן דחזי החפירה (. לא) חזי ליה לזבל שבחפירה:

דף ה.

לאתויי הך דתניא – קא סלקא דעתיה דהאי דקפריך הכא דבכלל מתקנין הדרכים לא הוי קוץ דרכים דתיקון משמע שמתקן הגבשושיות והגומות הלכך פריך הכי ומתרץ כל אלו

בהדיא קתני להו דהוו בכלל מתקנין כו' א"נ האי דמקשה הך קושיא לא היתה מתניתא שגורה בפיו ולא הוי ידע. דגרס בה ומתקנין את הדרכים:

והיה עליך דמים – פי' רבינו חננאל נקיט ליה להאי קרא מפרשת מעקה דדמי להאי דהוי מכשול ממתני' עם הגמרא יש ללמד שאסור להשקות קרקעות אלא אותן דהוו דבר האבד שיתקלקלו התבואה והאילנות הנטועים בה והוא הדין לשאר עבודת קרקע אסור בחולו של מועד והא דאמרינן דמותר להשקות הני מילי כגון מאמת המים העוברת בשדה עצמו דליכא טירחא יתירא ומותר לתקן בורות שיחין ומערות של יחיד ושל רבים מותר לחפור לכתחילה כיון דצריכי למים דהכי תניא לעיל כדפרישית:

רמז לציון – דהאי קרא לא כתיב אלא לעתיד אבל לא בזמן הזה ומיהו משני דאיכא למילף מהתם:

הא מקמי דליתי יחזקאל – כלומר לדידך דאמרת דבזמן הזה הוי מדאורייתא אם כן מקמי דליתי יחזקאל הוה ליה להקדוש ברוך הוא לאשמועינן דצריך ציון ומתרץ הרבה דברים דקים לן דאסורין מן התורה דלא כתיב בקרא אלא בהלכה עד דאתא יחזקאל והאי הכי נמי:

רב פפא אמר סלו סלו – כל חד וחד נקיט מאי דהוה מסיק אדעתיה ולא פליגי אלא אורחיה דמלתא דכל חד מסיק אדעתיה מאי דלא מסיק חבריה אדעתיה:

בשבתא דריגלא – שבת של יום הרגל שהיו דורשין והיו מתקבצין כל בני העיר לשמוע הלכות של רגל:

דף ה:

אין מציינין – אין צריך ציון ואי גבי יום טוב מיירי הברייתא איכא לפרש אסור לציין ואסור לטרוח ביום טוב:

עצם כשעורה – והוא הדין יותר מכשעורה כדמוכח בסמוך אינו מטמא באהל והאי דנקט כשעורה משום דבהאי שיעורא מטמא במגע דהכי הלכה למשה מסיני כדאמרינן בשחיטת חולין (חולין דף קכו:):

שאינו מטמא באהל – כגון תרווד רקב כדאיתא בהעור והרוטב (חולין דף קכו: ושם) ושדה שנחרש בה קבר כדלקמן בשמעתין ואפילו איכא ספק טומאה שמטמא בהיסט בלא נגיעה לא הצריכום ציון דהיסט לאו מילתא דשכיחא היא שידרוס על קנה שטומאה עליו ולכך לא החמירו חכמים לציין משום היסט:

אילן המיסך על הארץ – סמוך לבית הקברות דמספקא לן אי איכא טומאה תחתיו אי לא מסתמא אמרינן דמת תחתיו כיון דדרך מקום צנוע הוא ולכך בעי ציון ע"א דידעינן ודאי דאיכא טומאה תחת נוף אחד של אילן ויש הפרש בין נוף לחבירו ואין ידוע באיזה מקום ישנה והכי נמי איכא לפרש גבי אבנים שיש אבנים זו אצל זו הבולטות מן הגדר:

מנפח אדם בית הפרס והולך – דמסתמא ליכא למימר שהגיעה המחרישה עד המת וליכא לאחזוקי מקום טהור בטמא מספק אלא חכמים החמירו משום חומרא דטהרות ומשום הכי הקילו דליכא ספיקא דאורייתא הם אמרו והם אמרו ולא היו רגילים לקבור מתים בעומק כי השתא בזמן הזה הילכך לא חיישינן שמא המת בעומק תחת המחרישה ומן הדין אפילו נפוח לא צריך כי אם חומרא בטהרות שהחמירו חכמים בדבר ואמאי לא חייש שיהא מת בקרקע ואין נוגע בו ומטמא באהל אי נמי בלא המאהילים מן הצדדים הוו מטמאין לאדם באהל אלא שמע מינה דלא מטמא באהל:

יש בה אילנות בידוע שנחרש בה קבר אין בה אילנות בידוע שאבד בה קבר. דתניא התם (תוספתא דאהלות פי"ז) שדה שאבד בה קבר אינה ניטעת כל נטע וכגון שראויה לאילנות ויש לנו לומר דמסתמא אם לא שאבד בה קבר היו נוטעים בתוכה אי נמי בידוע לאו דוקא ואגב דנקט רישא בידוע נקט סיפא בידוע וכן צ"ל לפי' הקונטרס:

דף ו.

אם יש סיד ביניהם – הציון הוא מסיד כדתנן פרק ה' דמעשר שני (מ"א) ומייתי לה פרק מרובה (ב"ק סט. ושם) אם יש סיד ביניהם לא ידענא כמה:

אע"ג דליכא חרס – גרסינן ומצאתי מפרש חרס דומה הוא לחרסית ואין לבן כמו סיד ונ"ל פירושו אם יש חרסית ביניהם דומה שמציינין להודיע שהוא טהור שעד שם אין בית הקברות שאינה לבן בינתים:

אמר רב פפא כשהסיד שפוך – פירוש ודאי כי ליכא סיד וחרסית טהורין אבל כשהוא מרובה ושפוך על ראשו אז צריך חרסית שאם יש חרסית יש לתלות שנתן לצידי האבן חרסית והסיד נתחבר בו וצרפו הסיד שעל ראשו עמה ואם אין חרסית א"כ סיד הוא של ציון בינתים ולפירוש הקונטרס גרסינן אף על גב דליכא חורש ומפרש ביניהם טהור דאינתקא לה טומאה דהוי לה קבר שנחרש ותימה לי נהי דטהור מטומאת אהל טהור לא הוי דהוי כמו שדה שנחרש בה קבר ושמא טהור מאהל קאמר א"נ לגמרי ע"י דישה וניפוח א"נ ביניהם איכא טובא ספיקות ושרי ספק אי איכא ציון הטומאה שביניהם אי לא ואפילו איכא ציון הרי נחרש ומצאתי מפרש דהשתא סלקא דעתיה דה"פ אם יש

ביניהם חורש טהור דודאי לא היה שם טומאה דאם היה ביניהם לא היה חורשו אדם תימה לי אמאי לא פריך דקתני בקמייתא אם יש סיד ביניהם בינתים טמא אע"ג דאיכא חורש והכא קתני אם יש חורש ביניהם טהור ואע"ג דאיכא סיד ונ"ל דסלקא דעתיה דהך בתרייתא איירי בדליכא סיד דכי איכא סיד לא היה טהור לעולם דהא אין מציינין אם לאו על הטומאה וכי חורשו לא יהא טהור ולהכי לא מקשה כי אם מסיפא דברייתא קמייתא דאיירי בדליכא סיד:

דאמר מר אין מרחיקים - כך פירש בתוספתא ובקונט' ובספרים מצאתי דאמר מר אין מעמידין ציון כו' ולפי זה אינו נותן טעם למה כל השדה טמא אלא נותן טעם למה תחתיהן טהורין דאין מעמידין ציון במקום הטומאה ונהי דברוח אחד או שנים או שלשה יש לנו לומר דכל תחתיה טמא כי אין הטומאה בפחות מן הציון אבל בארבעה יש לתלות הטומאה בכל השדה לפיכך תחתיהן טהורים:

ואכלאים בחולו של מועד נפקינן - במשנה פי' מאי טעמא לא מקשה על אינך ובירושל' מקשה מציינין על הקברות ולא כבר ציינו ומתרץ כגון שירד שטף מים של גשמים ושטפו:

בט"ו קורין את המגילה - הוי מצי למתני בי"ד בו (בכפרים) אלא משום דט"ו זמן דדברים אחרים הוא כגון ומתקנין את הדרכים וכו':

דמוזלי גבן - למ"ד לקמן (דף יג.) שכר פעולה שאין לו מה יאכל שרי ניחא שיכולין ליטול שכרן אלא למאן דאמר אסור לא ידעינן היכן ישכרו פועלים במועד ושמא יש לומר דהני דמצות התירו:

מתרומת הלשכה - אין להקשות הא אית בהן מעילה דלב ב"ד מתנה עלייהו ובפרק בתרא דכתובות (דף קו. ושם) איכא מילי טובא שנוטלין שכרן מתרומת הלשכה:

שיש בה רובע - פירוש כשרוצה לזרוע דהא קתני סיפא ר' יוסי אומר יבור והא לא שייך בנזרע כבר ובפרק המוכר פירות (ב"ב דף צד. ושם) מייתי לה מיהו בשמעתין דאיירי בנזרע כבר יש לומר דלא פליגי:

דף ו:

ואין משקין שדה גריד - פי' בית הבעל לפי שהוא רגיל להיות יבש וגריד בדל"ת וכן פירש בערוך [ובתוס'] הרב בר"ש כמו חמרא מיגרר גריר (פסחים דף קז:):

וחכמים מתירין בזה ובזה - והני תרי פלוגתא דבהך ברייתא היינו כעין פלוגתא במתניתין ות"ק דהכא הוא ר"א בן יעקב:

שרי לתרבוצי – וקשה הא קיימא לן משנת ר"א קב ונקי ועוד הקשה בתוספות דרבינא גופיה דאמר לעיל (דף ד.) מדלין ירקות כדי לאוכלן אבל לייפותן אסור אלמא הרווחא אסור ותירץ דתרביצא אינה כ"א השקאה פורתא ולפ"ז נראה דה"פ דהאי תרביצא שרי לתרבוצי אפילו לראב"י דכי היכי דשרו רבנן אפלא לשוויי חרפא גם לראב"י יתיר ג"כ השקאה פורתא או שמא סבר כר"א בהשקאה ופליג בהרבצה וי"מ דפלוגתא דשדה גריד לאו היינו פלוגתא דמתני' דמיירי בה ראב"י וחכמים ופליגי באפלא לשוויי חרפא ת"ק חשיב ליה הרווחא ואסור ורבנן סברי דלאו היינו הרווחא דיש אוהב יותר אפלא ויהיו נגמרים יותר ומבושלים בטוב ור"ח פי' אמר רבינא שמע מינה האי תרביצא פי' שדה . שאין זרוע עדיין שכבר השקוהו קודם מותר להשקותו במועד לזורעו אחר המועד דסבר לה כראב"י דאמר זרעים ששתו לפני המועד וקסבר . תרביצא הוי כמו זרעים ששתו לפני המועד דהיינו שם תרביצא שהרביצוהו קודם המועד ומקשינן עלה שדה גריד אסור משום דאי משקי ליה האידנא יבכיר קודם אבל לא פסיד תרביצא נמי אי משקה האידנא קדים ובכיר ולא פסיד וזה השיטה הולכת דסבירא לן כראב"י. כך פירש ר"ח:

מרביצין שדה לבן בשביעית – לגבי שביעית פי' הקונטרס השקאה פורתא ונראה שחזר בו ממה שפירש במשנה משקין בית השלחין במועד ולגבי שביעית שרי אפילו בית הבעל ואני פירשתי במשנה דשביעית נמי לא שרי אלא בבית השלחין כדפי' בקונטרס כאן אבל ק"ל שמא הכא איירי בהשקאה גמורה דפליגי לגבי מועד ראב"י ורבנן ופלוגתייהו הוי בהשקאה מרובה ואדרבה נראה לי דמיירי בהשקאה גמורה אלא לגבי שלחין שצריך השקאה נקט משקין וגבי בית הבעל קרוי הרבצה לכן נראה יותר פי' הקונטרס שבמשנה ולפי' דהכא צ"ל דהשקאה גמורה אסורה בבית הבעל והרבצה מועטת שרי בשביעית ובמועד אסור אפילו הרבצה מועטת לר"א בן יעקב ולרבנן שרי אפ' השקאה גמורה:

צדין את האישות במועד ובשביעי' – תימה מאי קמ"ל בשביעית והלא אין זו עבודת קרקע ורבי יהודה מאי טעמא דאסר כדרכו וי"ל דודאי צריך למיסקל אבנים מתוך שדהו כשמפנה האישות ותנן פ"ג דשביעית המסקל שדהו נוטל העליונות ומניח התחתונות הנוגעות בארץ וכן גרגיר של צרורות וכו' אישות מפורש בירושלמי חולדה:

דף ז.

עד כמה עד פרסה – דאין מכירין זה את זה ביותר מפרסה אפי' בלא נהר א"נ ה"פ כשיש נהר מתי קרויין מכירין עד פרסה אבל ביותר מיקרי אין מכירין ודוקא דאיכא נהר:

תניא ר"ש בן אלעזר אומר - לא ידענא מה הוא אם הוא תנא שלישי או שמא מילתיה דת"ק מפרש או שמא י"ל דרבי יהודה מודה בשדה לבן הסמוכה לשדה האילן וחכמים מיירי בשדה הסמוכה לבית השלחין לא בשדה הסמוכה לבית האילן ונראה לי דגרסינן הכי באיזה שדה לבן מתירין חכמים ויש ספרים שכתוב בהן כשאמרו בשדה לבן שלא כדרכו לא אמרו אלא בשדה לבן הסמוכה לעיר וקאי על דברי רבי יהודה כו':

אמר רב אשי מתניתין נמי דיקא - פסק בתוס' דהר"ר פרץ דהלכתא הכי דכותל חצר מותר לבנותו ופירש דהיינו דוקא במקום סמוך לרה"ר שיש לו לחוש לגנבים אבל בין חצר לחצר ומשום בני חצר אסור לבנותו כדרכו:

אמר רבי נראין דברי ר"מ במוסגר - מה שפירש בקונטרס דמוסגר אסור בתשמיש המטה לא נדע מנין לו דהא תנן בפרק קמא דמגילה (דף ח:) אין בין מוסגר למוחלט אלא פריעה ופרימה משמע דלענין תשמיש המטה שוין דלמאן דאמר מוחלט מותר כל שכן דמוסגר מותר ולמ"ד דמוחלט אסור ה"ה מוסגר אסור דהא מוחלט מאי טעמא דאסור משום דאיכא ק"ו לימי חלוטו כדאמרינן בשמעתין והכי נמי ק"ו. לימי הסגירו וגמרינן ימי הסגר מימי ספרו ואי משום דאין טעון פריעה ופרימה בימי ספרו נמי אין טעון פריעה ופרימה והא דקאמר התם בגמרא הא לענין שילוח טומאה זה וזה שוין ה"ה לענין תשמיש המטה הן שוין אלא לא פסיק ליה לאיסור או להיתר וגם מה שפירש בקונט' דמוסגר אינו משתלח חוץ לג' מחנות מזה חזר בו דהא בפרק קמא דמגילה (דף ח:) קאמר הא לענין שילוח זה וזה שוין ולפי זה קשה מאי שייך צוותא דאשתו וצוותא דעלמא במוסגר ובמוחלט בשלמא צוותא דעלמא יש ליישב שהוא צריך פריעה ופרימה כשהוא מוחלט וטמא טמא יקרא ופורש מבני אדם בימי חלוטו יותר מבימי הסגירו אבל לתשמיש שניהן שוין ע"כ נראה דהא דקאמר מר סבר צוותא דעלמא ניחא ליה ומר סבר צוותא דאשתו עדיף אמוחלט קאי וה"פ נראין דברי ר' מאיר במוחלט דרואין דאי מטמא ליה תחילה נמי טמא הוה ואי מטהר ליה מאי אפסדיה דצוותא דאשתו אינו חושש דצוותא דעלמא עדיפא ליה ונראין דברי ר' יוסי במוסגר דמטמא ליה ופסיד צוותא דעלמא שיהיה טעון פריעה ופרימה וטמא טמא יקרא וצריך לפרוש מבני אדם וגם יפסיד שיצטער שעד עתה היה מצפה להיות טהור ואין מצפה עתה ליטהר ותנא אחרינא סבר צוותא דאשתו ניחא ליה והכי פירושו נראין דברי ר' מאיר דרואין במוסגר דאי מטמא ליה לא יפסיד דשניהן מוסגר ומוחלט דינם שוה חוץ מפריעה ופרימה ובהך הפסד אינו חושש אפי' קרינא ליה הפסד צוותא דעלמא כדפי' אינו חושש אלא אצוותא דאשתו אבל מוחלט אין רואין דאי מטהר ליה יפסיד צוותא דאשתו דקסבר צוותא דאשתו עדיפא

ליה מצוותא דעלמא וקצת ק"ל מהו נראין דברי ר"מ הא לית ליה לרבי מאיר כלל דהכהן מחויב לומר ואי בעי שתיק ור' קסבר דלעולם כהן אינו רשאי לשתוק כלל ולדברי ר' לא תמצא בשום אחד רואין להקל ולא להחמיר דאינו רשאי לשתוק כלל והכי הוה ליה למימר נראין דברי ר' יוסי כו' ואין נראין דברי יוסי כו' והכי איתא בשמעתין דטיפת חלב (חולין דף קט.):

בהסגר ראשון כולי עלמא לא פליגי – מה שפירש בקונטרס בסוף הסגר ראשון ומשום הכי רואין אי טהור שפיר ואי עומד בעיניו תחילה נמי בבית הכלא היה עומד וקשה דלמא פשה הנגע ויהיה טמא מוחלט והכי משמע בנגעים פ"א דארבע מראות הללו מצטרפין זה עם זה לפטור את העומד סוף שבוע שני להחליט את שנולד בו מחיה או שער לבן בתחילה בסוף שבוע ראשון או בסוף שני לאחר הפטור להחליט את שנולד בו פיסיון בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני ויש לפרש בהסגר ראשון כ"ע לא פליגי דחזי ליה הוי הטעם משום דלטהרו או לטמאו לא שייך למדרש עד שעה שצריך לטמאותו דהיינו בסוף הסגר שני אבל בסוף הסגר ראשון ראוי הוא להסגיר עוד ולא יטמאנו וכל זה דוחק לכך נראה דברי רבינו יצחק בהסגר ראשון היינו תחילת הסגר ראשון שיכול לשמח בהן דהא לא שייך לטהרו או לטמאו בהסגר שני והוא בתחילת הסגר שני שמא אינו יכול לשתוק והוא הדין בסוף הסגר שני:

דף ז:

לטהרו או לטמאו כתיב – בפ' בתרא דנזיר (דף סה: ושם) דריש מיניה פתח הכתוב בטהרה תחילה גבי ספק שער לבן קודם לבהרת והתם דריש מדכתיב לטהרו ברישא והכא דריש מגופיה דקרא:

ה"ג בתורת כהנים שבעת ימים ימי ספירו וכו' – ואגב שנכתב בפסוק בתר ואחרי טהרתו וגו' כתבוהו כאן:

יותם לא היה לו לעוזיהו אלא בימי חלוטו – פירש הר"ר קלונימוס דכתיב (ישעיהו ז':ח') ובעוד ששים ושמש שנה יחת אפרים מעם והיינו מנבואת עמוס אע"פ שישעיה אמרה וישעיה נתנבא בשעה שנתנגע עוזיהו כדמוכח קראי שהיה רעש ע"י שרעשו עליונים לשורפו ותחתונים לבלעו הוא מונה לנבואת עמוס שנתנבא שנתים לפני הרעש וישראל גלה יגלה מעל אדמתו (עמוס ז':י"א) שאז נגזרה גזירה וכמה יש עד גלות הושע בן אלה שהיה בשנת שש לחזקיהו חשבונו ס"ה שנים ב' שנים קודם נגעו וכ"ה דנגעו דעוזיהו נתנגע כ"ה שנים לפני מותו וי"ו דיותם ושש עשרה דאחז ושש לחזקיה היה הגלות הרי

ס"ה שנים ויותם בן כ"ה שנים כשמלך וא"כ היה עיבורו בימי חלוטו מכל מקום אין ר' יוסי בר' יהודה מוקשה די"ל דנתנגע בסוף השנה ועיבורו היתה בתחילת השנה ובפי' נביאים פרש"י חשבון זה וכן מוכיח בסדר עולם ומאחר שזה אמת נמצא שצריך ליישב והלא עוזיהו וירבעם מלכו כאחת דהא ירבעם מלך מ"א שנה וא"כ כשמת היה מ"א למלכות עוזיהו והכתוב אומר בשנת שלשים ושמנה לעזריה מלך יהודה מלך זכריה בן ירבעם וא"כ חסר ג' שנים וי"ל דמלך ג' שנים בחיי אביו וכן הגיה במקצת פירושים דהכי הוה מעשה דזכריה מלך בחיי ירבעם אביו ג' שנים:

מאי דלא גלי לא גלי – יש מקשין למה אין רבי דורש ק"ו הא אדם דן ק"ו מעצמו ושמא יש שם פירכא או שמא מצורע חידוש הוא א"נ ז' ימים משמע מיעוט לאפוקי ימי חלוטו ואידך דמצטריך לגופיה מיהו מדכתיב ביה לו שמע מינה למעוטי:

יש יום שאי אתה רואה בו – תימה לר"מ למה אינו רואה להקל ועוד למאי דפי' רבינו יצחק דלכולי עלמא בתחילת הסגר רואין להקל לעולם יכול לראות ועוד ופינו את הבית עד שיראו למה טורח לפנות שמא ימצא טהור:

משמעות דורשין איכא בינייהו – ר' דורש מופינו וביום אצטריך למידרש ביום ולא בלילה כדלקמן וי"ו לא משמע ליה ור' יהודה דורש מוביום אבל ופינו את הבית שמא אצטריך לרבי יהודה אפי' חבילי קש וחבילי עצים כדתנן בנגעים (פ' י"ב מ"ה) לרבי יהודה:

דבר הרשות איכא בינייהו – דרבי יהודה סבר חידוש הוא ואין ללמוד הימנה שאר המתנות ומביום הראות בו לא משמע אלא המתנה דמצוה דמשמע דתלוי הדבר בקביעת היום כגון רגל והוא הדין לחתן ורבי סבר לרבות נמי המתנה שאינה מצוה וגמרינן שפיר להמתנה מופינו כל דבר הרשות בבית לא פליגי דהא בהדיא כתיב ופינו את הבית. אלא דבר הרשות דגופיה איכא בינייהו ואין נראה לפרש שאר דברי רשות כגון חבילי קש ופליגי בבתים דלרבי יהודה דאמר חידוש הוא לא ילפינן:

דף ח.

דהא עצים ואבנים לא מטמאו – ואפ"ה מטמאו כאן עצים ואבנים לאו דוקא דהא תנן במסכת נגעים (פי"ב מ"ה) לרבי יהודה אפילו חבילי קש וחבילי תבן וא"כ צריך לומר דרבי נמי מודה לר' יהודה וכן משמע מדלא מסיק דרבי סבר לה כר' שמעון דפליג התם:

מאי וביום יש יום שאתה רואה – משמע לאביי דר' יהודה דריש וי"ו וכן פ"ק דסנהדרין (דף יד. ושם) גבי ושופטיך ופ' אלו מציאות (ב"מ דף כז.) גבי ומצאת וקשה איהו גופיה

לא דריש וי"ו דואם המר ימיר בפ"ק דתמורה (דף ב:) ובסוף פרק טרף בקלפי (יומא ד' מה.) גבי והאש ושמא דריש ליה לדרשה אחרינא מיהו הכא קשה טפי כיון דר' יהודה דריש וי"ו מאי טעמא לא אמר רבא דהכא נמי דריש וי"ו למה חולק על אביי .. היה לו להזכירה ושמא רבא קאמר אפילו לא דריש ר' יהודה וי"ו הכא להאי דרשה יש ליישבה.: **נפקא ליה מכנגע נראה לי ולא לאורי** – תימה דהא לעיל אמר רבא לר' יהודה חידוש הוא ולא גמרינן מיניה ולפירוש שפירש דרבי יהודה לטעמיה דמצריך ופינו בעצים ובאבנים ניחא דלענין פינו דוקא חידוש ועי"ל כיון דלאורו אינו יכול לראות בלא נר א"כ פוסל מטעם ראיה יש לנו ללמוד הימנו כיון דחזינן דבעלמא נמי אשכחנא קפידא בראיה טפי מעולי רגלים דבעינן שתי עינים ובעינן נמי שלא יהא יום המעונן ותימה דהכא משמע דרבא ממעט לילה מהאי קרא ובפ' אחד דיני ממונות (סנהדרין ד' לד: ושם) מייתי קרא וביום הראות בו והיינו כאביי וי"ל דאורחיה דהש"ס לאתויי דרשות הפשוטים יותר ושמא אי לא כתב כנגע נראה לי הוה מוקמינן וביום הראות למעוטי לילה וכן בפ"ב דמגילה (דף כ.) ולא מוהלין אלא ביום דריש התם מביום השמיני ביום ולא בלילה ובפ' ר' אליעזר דמילה (שבת קלב. ושם) דריש מיניה ביום אפילו בשבת ומבן שמונת ימים דרשינן ימים ולא לילות ובפ' החובל (ב"ק דף פז.) מייתי שבח נעורים לאביה מבנעוריה בית אביה ובריש פ"ק דקדושין (דף ג:) מוקי לה בהפרת נדרים דוקא ושבח נעורים נפקי מוכי ימכור וגו' וכן בפ' קמא דקדושין (ג: יד.) מייתי ספר כורתה ואין דבר אחר כורתה מספר כריתות ובפרק [המביא גט] (גיטין דף כא:) מפקי לה רבנן מוכתב לה וספר כריתות אצטריך לדרשה אחרינא ומיהו תימה היאך נוכל ליישב הסוגיא דפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לד:) אליבא דרבא דמייתי לה התם למיגמר דין ביום מנגעים ובשלמא אי מייתי מוביום הראות בו מצינו לאוקמי בגמר דין אלא כנגע נראה לי היינו תחילת דין ואביי דאמר אי מהתם הני מילי דטומאה לאו דגופיה. וקיימא פירכא דלעיל דמגופיה דאית ליה לאביי משמעות דורשין איכא בינייהו דמשמע דרבי יהודה לא דריש מופינו הוה דריש ליה נמי שפיר ואצטריך וביום הראות ע"כ נראה לי דה"פ לעיל משמעות דורשין איכא בינייהו רבי סבר דביום הראות אצטריך לדרשה אחרינא דביום ולא בלילה כדפרישית נמי לעיל ורבי יהודה סבר דתרוייהו דרשינן ואיצטריך לתרי קראי כי היכי דאית ליה לרבי דמופינו ה"א טומאה דלאו גופיה קמ"ל וביום ומביום לא שמעינן אלא לדבר מצוה קמ"ל ופינו ולפי זה לכ"ע ממתינין לדבר הרשות דהא תרוייהו דרשי ופינו כדפרישית ומלתא דאתיא מק"ו טרח וכתב לה קרא דהיינו דבר מצוה וקשה קצת אליבא דרבי יהודה שמה שיש בחומרא חידוש אין ללמוד הימנו קולא דקאמר משום

דחידוש הוא דהא עצים ואבנים לא מטמאו אין ללמוד ממנה אלא דכוותיה אמרינן פרק כל הבשר (חולין ד' קח. ושם) בשר בחלב חידוש הוא ופירש רבינו יעקב דאי תרי ליה כולי יומא בחלבא שרי וכי מבשל ליה אסור והחידוש אינו מן האיסור דבהדי הדדי אסור והאי לחודיה והאי לחודיה שרי דהא כלאים נמי כל חדא שרי ובהצטרפות אסירי כדמסיק בפ' אלו עוברין (פסחים דף מד:) משמע כשהאיסור חידוש אין ללמוד ממנו קולא מהאי טעמא היה מיישב רבינו יצחק בר אברהם ההיא דעדים זוממין דחידוש הוא: **ורמינהו המלקט כו'** – במס' שמחות (פרק יב ע"ש) והוה מצי לשנויי הא מני ר' יוסי היא דאמר במשנה אבל הוא לו:

ולערב אינו מתאבל ואמר רב חסדא – בלא דרב חסדא הקשה היטב אלא כך רגילות הש"ס אגב גררא להביא פירוש הברייתא דאפילו צרורין לו בסדינו אינו מתאבל לערב ויש מפרשים דאירשא קאי אפילו צרורין לו בסדינו כמה ימים צריך להתאבל כל זמן שרואה אותן ופי' קמא ניחא טפי אבל לא שייך הכא כל כך לפירוש ראשון דהא מסיפא אינו מתאבל לערב לא מצי להקשות על המשנה כי אם מרישא וצריך לומר דמייתי סיפא אגב גררא והא דרב חסדא אגב גררא לגררא:

דף ח:

דקא עביד בחנם – ונראה דהלכה כרב באיסורי. ואפילו לשמואל י"ל דלא אסירי אלא ע"י ספדנא אבל הוא עצמו שרי יותר מתאפק מצערו על ידי צעקה וישמח לאחר זמן:

אין חופרין כוכין וקברות במועד – פי' בקונטרס לצורך מתים הוא עושה אפילו כשאין צריך עתה כדתנן בהמוכר פירות (ב"ב דף ק:) המוכר מקום לחבירו לעשות לו קבר עושה רחבה של מערה אבל לצורך המת שמת כבר מותר אפילו ביו"ט שני למיגז ליה גלימא ולמיגז ליה אסא כדאמר בפ"ק דביצה (דף ו. ושם) כ"ש חול המועד ואע"פ שיש לחלק דחול המועד דאורייתא ויו"ט שני דרבנן כמו יו"ט שני דעצרת ויו"ט שני דשביעי של פסח ושמיני עצרת אין נראה דבכל יום שני קאמר בביצה ועוד כל ענין מלאכה חמיר טפי י"ט שני מחול המועד וכמו שפירש בקונטרס דאיירי בחופר מחיים כך פר"ח אבל לאחר מיתה שרי והא דתנינן כוכין וקברות אפילו בלא מת וארון דוקא עם המת שמא כשחופר הוא רגיל לחפור בבית והוי הכירא דצריך למת נראה לי והא דלא שרי הכא לר' יהודה אלא מנסרים המנוסרים מערב יו"ט והתם שרי למיגז ליה גלימא ואסא שמא נסרים יכולים למצוא מנוסרים הרבה אבל גלימא ואסא לא ימצא עשויים או שמא בנסירת נסרים יש קול ופירסום גדול וי"מ דאין חופרין מיירי אפילו לאחר מיתה דומיא

דמחנכין דמשמע לאחר מיתה דמפרש בגמ' שאם היה ארוך מקצרו ומחיים אין רגילות לשנותו כי אינו יודע מי ישים בו ויש לפרש שעושה לצורכו או לצורך אחר וכמו שפירש שהיו עושין והא דשרינן בפ"ק דביצה (דף ו. ושם) למיגז ליה גלימא ואסא היינו דוקא כדפרישית שלא ימצא גלימא ואסא עשוי מערב יו"ט אבל כוכין וקברות ימצא הרבה שהיו רגילים לחפור מחיים ומהאי טעמא יכול להיות מותר בזמן הזה לפי שאין עושין כוכין וקברות מחיים:

ועושין נברכת במועד – תימה ואמאי צריך במועד והלא אין מכבסין במועד וי"ל לצורך כל אותם שהתירו חכמים לכבס לקמן בפרק בתרא (דף יג:) וי"מ לרחוץ את המת ותכריכין:

וארון עם המת בחצר – אמרינן בירושלמי אמר רבי מנא הדא דאמר במת שאינו מפורסם אבל במת שמפורסם עושין לו ארון אפילו בשוק כהדא דרבי חנינא חברייהו דרבנן דמך בחול המועד עבדי ליה ארון בשוקא ונראה דלדידן שיש קהלות מועטין חשבינן להו מפורסם לכולהו מתים:

גיהא ובר גיהא – פי' ר"ח מחמצן ונדיין דפרק לא יחפור (ב"ב דף יט.) וליתא דהתם תנן מרחיקין את הנברכת שלשה טפחים וקאמרינן בגמ' לא שנו אלא מן החמצן אבל מן הנדיין ארבע אמות ובתוספתא. תני מרחיקין את הנברכת ואת הבקיעה שלשה טפחים:

ומנסרן בצנעא – ואסור בפרהסיא ויש ליתן טעם דלא דמי להההיא (שבת דף קמו:) דכל שאסרו חכמים משום מראית העין כו' ודמי טפי להההיא דפ' אע"פ (כתובות ס. ושם) צינור שעלו בו קשקשים כו':

אבל מחזיר גרושתו – בירושלמי הדא דתימא מהנישואין פירוש גרשה אחר נישואין והחזיר אבל לא מן האירוסין:

לפי שאין מערבין שמחה בשמחה – גזירת הכתוב כדדריש לקמן מקרא דשלמה ובירושלמי דריש מדכתיב מלא שבוע זאת וטעם נראה קצת דכמו שאין עושין מצות חבילות דבעינן שיהא לבו פנוי למצוה אחת ולא יפנה עצמו הימנה וכן שמחה בשמחה יהיה לבו פנוי בשמחה:

בחגך ולא באשתך – עיקר דרשה הוא ולא אסמכתא כדאמרינן פ"ק דחגיגה (ד' ח: ושם) ורב אשי האי בחגך מאי דריש ביה:

מפני הטורח – ומתניתין הכי פי' מפני ששמחה היא לו וטורח בה יותר מדאי:

מפני ביטול פריה ורביה – ומתני' ה"פ ... מפני ששמחה היא לו ומשהה אותה ברצון עד הרגל שיהא שמח או שיהיה פנוי והא דקתני אבל מחזיר גרושתו שאין שמחה לו ולא

שייך עירוב בשמחה ולא מניח שמחת הרגל וגם אין טורח בה וגם ביטול פריה ורביה אין כאן שהיה לו אשה כבר וסתמא דמילתא יש לו בנים וגם אין רגיל לשהות דבר זה עד הרגל וסעודת ברית מילה מותר לעשות בחול המועד דליכא שמחה כדאמרינן פ' קמא דכתובות (ד' ח.) דלא מברכין שהשמחה במעונו משום דאית ליה צערא לינוקא אי נמי כיון שזמנו קבוע אין לבטל זה מפני זה אבל סעודת פדיון הבן צריך עיון אם מותר לעשות במועד ואין לומר הא זמנה קבוע תינח בזמנה שלא בזמנה היאך יהא מותר ונראה לי דקיימא לן כרב אשי דדריש בחגיגה בפ"ק (ד' ח: ושם) בחגך ולא באשתך ואינו אסור לערב שמחה בשמחה ועי"ל דלא חשיבי שמחה בשמחה כי אם סעודת נישואין לבד:

דף ט.

איבעי ליה למינטר עד החג – כדי שלא יתבטלו ישראל ממלאכתן כל כך:
איבעי ליה לשיורי באמה כליא עורב – שלא היה צורך הבנין כ"כ ואע"פ שהוא מהבנין כדי שלא יביאו הטומאה אין זה צורך כל כך וגם בשעת הבנין בזמן שלא היה השכינה שורה בו לא היה צורך:

דף ט:

כאן במצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים – עשיית מצוה עדיף שהרי מפסיקין אפילו לר"ש בן יוחי לעושה סוכה ולולב כדאי' בירושלמי. אבל בהפסקה דתפלה וק"ש אין מפסיקין לר"ש בן יוחי ובירושלמי זה שננו וזה שננו ואין מפסיקין שננו מפני שננו:
פוקסת – פי' בקונטרס מתקנת שער שלא יתפזר וקשה דבפרק המצניע (שבת דף צד: ושם) אמר דמתחייב בשבת משום טוה ועוד דסורקת ה"ל למיתני כמו גבי נזיר (נזיר מב.) ובפ' קמא דכתובות (דף ד: ושם) פירש בקונטרס קליעת שער וקשיא דבפרק המצניע שונה גודלת ופוקסת ואין לפרש מעברת סרק על פניה דהכא תני תרוייהו וגם בפ'. קמא דכתובות ויש לפרש דמתקנת שערה בידיה חוץ לציעיף וריב"א מפרש שנותנת חוטין של בצק [דקין] על פניה להאדים הבשר והיינו טוייה והאי דקורא ליה בירושלמי צובע שהוא מאדים הבשר ובנין נמי שייך בתיקון האשה למאי דמפורש סוף המצניע (שבת דף צה.) משום בונה ומייתי קרא דויבן את הצלע:
סטכת – בפרק כל הקרבנות (מנחות דף פו.) מפרש דשמן המור הוא סטכת ובפ' קמא. דמגילה (דף יג.) מאי שמן המור רב הונא אמר רבי חייא סטכת:

דף י.

ההדיוט תופר כדרכו – נראה דוקא לצורך המועד אבל בחנם למה יתירו אפילו על ידי שינוי מיהו לא איירי בדבר האבד דהיכא דאיכא דבר האבד קיימא לן כר' יוסי דאין מצריך שינוי בדבר האבד והיכא דבגדיו או מנעליו מקורעין ואם יניח אותן עד לאחר מועד יתקלקלו ראיתי רבותי שאין מקילין כלל להתיר אפילו על ידי נכרי כדאמרינן לקמן (דף יב.) כל שאינו עושה אינו אומר לנכרי ועושה ושמא לא היו חושבים אותו דבר האבד או שמא אין כל דבר האבד מותר בלא שינוי דבפ' מקום שנהגו (פסחים דף נה:) משמע דוקא עולי רגלים מתקנין מנעלים במועד:

במסרגין כולי עלמא לא פליגי דשתי וערב – תימה היאך מותר לעשות מלאכה כי האי בלא שינוי:

ממתוחי נמי לא – בלאו הכי נמי נראה דמצי לאקשויי היכי קאמר ר' יוסי שאם היה רפוי ממתחו אבל לא מסרגין שתי וערב הא אפילו בשתי בלא ערב אסור:

כיון דאפשר למלויי במאני – משמע דאין מותר אלא לצורך המועד:

ה"ג רבי יהודה אומר אין מכבשין את הריחים בתחילה – ובחדשה קאמר דהא בגמרא מתיר ישנה ואין נראה לומר דבגמ' דמתיר ישנה משום ר' אליעזר קאמר והא משמיה דידיה כי למה נדחוק לעשות מחלוקת חנם ועוד דלכתחילה משמע חדשה ואם תאמר כבוש מאן דכר שמיה י"ל תנא קמא אמר מעמידין ובחדשה קאמר ומשמע אפילו כבוש ור' יהודה אוסר בכבוש ואית דגריס ר' יהודה אומר מכבשין את הריחים ולא גרס לכתחילה והיא היא אבל עתה קשיא יותר כבוש מאן דכר שמיה תנא קמא נמי שרי יש לומר דת"ק שרי העמדה בעלמא שאין זה בנין גמור וה"ה דאסר כבוש בין בחדשה בין בישנה ור' יהודה שרי כבוש בישנה וגירסא ראשונה נראה לרבי ומעמידין נראה דוקא העמדה דתנור אין זה בנין בתחילה אלא הוא עשוי כבר אבל אינו מחובר בקרקע וצריך לחברו ולטפלו בארץ כדמפרש בפרק כל הכלים (שבת דף קכה.) אי נמי כי ההוא דפ' המביא כדי יין (ביצה לד.) גבי תנור דבי"ט אין סכין אותו ואין טשין אותו במטלית וכו' הכא במועד שרי ולקמן בשמעתין נמי קאמר ושוין שאין גודלים תנור בתחילה וביושלמי תני ר' חלפתא ובלבד שלא יגלחנו בתחילה ופירש בתוספ' דלא ידע מאי גילוח ול"נ דגרסינן שלא יגדלנו:

סוס שרוכב עליו – פי' בתוספת לצורך המועד משמע שאסור לרכוב בחנם:

דף י:

למישקל טופרי - פירש בתוספתא דה"ה לדידן שמותר לתקן ברזלים דקרקע קשה ומתקלקל ומשום שאין ברזלים בימי חכמים שאין צריך רק למשקל טופריה שהיה הקרקע מטוננת כמו ברוסי"א היה אסור:

איצטבא ואקרופיטא - עניני ספסל וקצת הם חלוקים כדאמרינן בריש פרק עשרה יוחסין (קדושין דף ע.) ליתיב מר אקרופיטא אמר ליה מי סני ספסל כדאמרי רבנן או איצטבא כדאמרי אינשי:

ואין מונעין רפואה מבהמה - דברפואה דבהמה שיש בה מלאכה איירי אבל רפואה שאין בה איסור מלאכה רק גזירה משום שחיקת סממנין אפילו בשבת איכא מאן דשרי והלכה כמאן דשרי כדאי' בפ' במה בהמה (שבת דף נג:) דרש רבא הלכה כרבי יאשיה דלית ליה גזירה משום שחיקת סממנין ברפואה דבהמה פי' דלסרוקי סוסיא שפירש בקונטרס אושטלי"ר בלעז אין נראה לי דהא קי"ל דבין קירוד ובין קירצוף שרי כדאי' סוף פרק שני דביצה (דף כג.) לר' שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר וקיימא לן כוותיה אלא ענין אחר הוא:

כסכוסי - פי' בקונטרס אנפשיי"ר בלע"ז ויש מפרשים . ליקיי"ר ולשון כסכוס משמע כן כדאי' פ' תולין (שבת דף קמא. ושם) מכסכסו מבפנים ואין מכסכסו מבחוץ גבי טיט:

קיטורי בירי - גרסינן ברי"ש ולא בידי בדלי"ת והוי מענין בירית טהורה בפ' במה אשה יוצאה (שבת דף סג.) (רק חזקת הבתים) (ב"ב דף נד):

מוליא במוליא ונצא בנצא אדעתא דבי דרי שקל מוליא ושדי בנצא אדעתא דארעא. וכן גרס רבינו גרשון ורב אלפס גרס בהפך מוליא במוליא ונצא בנצא . אדעתא דארעא מוליא בנצא אדעתא דבי דרי משמע שיותר . קרקע שוה צריך לחרוש מלידוש ואיפכא מסתברא טפי דלדידן צריך קרקע שוה לידוש יותר מלחרוש ושמא לפי שהיו דשין במוריגין אין צריך קרקע שוה ויש מפרשים כדי לעשות דיר של בהמה:

פרקמטיא כל שהוא - פי' רבינו יצחק בתשובתו כי רבינו יעקב לא היה חושב הלואת רבית פרקמטיא והא דאמר רבינא הוה מסיק זוזי בבני אקרא דשנואתא משמע דחשיב פרקמטיא ולא שרי אלא משום דבר האבד היה אומר רבינו יעקב דסחורת יין היתה כדאמרינן באיזהו נשך (ב"מ עג:) רבינא הוה יהיב זוזי לבני אקרא דשנואתא ושפכי ליה טפי כופייתא אבל הלואה דשולחנות בקביעות וחילוף נראה דחשיב פרקמטיא:

ובדבר האבד מותר - פירוש בדבר שאם לא ימכרנה עתה שמא לא ימכרנה יפה פעם אחרת ויפסיד מן הקרן אבל אם לא יפסיד מן הקרן אלא שלא ירויח כל כך אין זה חשוב

דבר האבד וכל שכן לקנות סחורה שמא תהיה יותר ביוקר אחר המועד אבל לקנות יין כשר בתוך המועד מותר והר"ר יוסף פירש דיש לאסור דאף על פי שלא ימצא בזול הרי ימצא ביוקר ואין זה דבר האבד:

דף יא.

כוורא סמוך למסרחיה מעלי – ובזמן הזה תופסים סכנה למיכל סמוך לסירחון וגם משתי עלה אבוה דאמר בסמוך דמעלי ושמא נשתנו כמו הרפואות שבש"ס שאינן טובות בזמן הזה או שמא נהרות דבבל מעלו לו טפי ויש מפרשים דכוורא לא בכלל דגים מיירי ושם דג ששמו כוורא ומשונה בדברים האלו משאר דגים כדאמרינן פ' כל הבשר (חולין דף קט:) אסר לן גירותא שרא לן לישנא דכוורא ואין נראה שיהא בכל הלשונות של דגים טעם אחד:

דף יא:

רבי יוסי אומר זולף וגומר וגף כדרכו – פי' בקונטרס לישנא אחרינא וגף משום דאיכא פסידא שמוליכן בלא מגופה וי"ל דצריך לכסותו מפני השרצים ומיהו מגופה לא היה צריך דדיו בכיסוי מועט ושמן חדש מתקלקל:

אפילו חול המועד דאסורא במלאכה מדאורייתא פרק קמא (**דף ב** – בד"ה משקין) פירשתי:

רבי יהודה אומר אף זורעים כו' – במתניתין מחמיר רבי יהודה וכאן מיקל:

בורו לגוף – ספרים אחרים כדו:

רבן שמעון בן גמליאל אומר כו' – ואף על גב דרבן שמעון בן גמליאל נמי מודה לדרב שישא בריה דרב אידי דאסורין בימי אבלו מודה היכא דאין שם אומן אלא הוא דשרי ובצינעא יעשו ע"י אחרים משום פסידא דמשכיר שרינן וגבי אבלו דשרינן הוא עצמו באין שם שיעשה כמותו ואומן לרבים וספר וכו' משום דצורך דרבים ורגילא שריא לעיל ויש מפרשים דהא דשרינן לאבל עצמו כשלא ימצא אחרים כדמשמע הלשון ואין שם אומן אלא הוא אבל לכתחילה צריך לעשות על ידי אחרים מיהו לפי הטעם הזה לא ידענא בחמרין וספרין כשמושכרין אצל אחרים למה אין מצריך בסמוך על ידי אחרים ולפי טעם קמא ניחא דאין מי שיעשה דבר זה באותו שיש אומנות דחמר וגמל וספן:

דף יב.

אמר שמואל מקבלי קיבולת בתוך התחום – הא דשרינן כלים לכובס נכרי פירש בקונט' דלא מינכר שהוא של ישראל ור' יעקב לא היה מחלק ואומר דשרי במועד וגם בשבת דהא ריחים של מים איכא השמעת קול ושרינן בפ"ק דשבת (דף יח. ושם) ובפ"ק דע"ז (דף כא: ושם) שרינן להשכיר שדה לנכרי משום דאריסותיה קעביד וכ"ש קבלנות שאין הבית מתעלה בכך אלא ממהר לעשות ואע"ג דר' שמעון בן אלעזר פליג מסתמא הלכה כר' שמעון בן גמליאל דקא אסר התם מרחץ במשנה משמע הא שדה שרי כדדייק התם ותניא בפ"ק דשבת (דף יט.) גבי ספינה פוסק עמו על מנת לשבות ואינו שובת אלמא אין הנכרי מניח לעשות קבלנותו בשביל ישראל ואיכא מאן דאמר אפי' לפסוק אין צריך ובשמעתין דאסר שמואל מפרש רבינו יעקב כאותו פירוש שמעמידין כולהו שמעתתא באבל וכדרב שישא דאמר (לעיל יא:) דברים המותרי' בחש"מ אסורין בימי אבלו דהוי דאורייתא או כעין דאורייתא אבל במועד הקילו וכ"ש שיש להן להקל בשבת דלא חיישינן כל כך דלא ליזלזל ביה וא"ת כיון דבאבילות איירי שמואל היכי קאמר וכי ליכא מתא דמיקרבא להתם לא אמרן אלא בשבתות וימים טובים דלא שכיחי דאזלי מדוכתא אבל בחולו של מועד אסור וצריך עיון:

דברי רבי יוסי – בשמן תניא מילתא דר' יהודה ברישא וכיון דאתחיל מילתא דרבי יוסי מסיים לה וגף ביין לא ידענא אי אבור אי אחבית קאי מיהו לכאורה אחבית קאי דשייך בה מגופה ומדקתני בה זולף וגומר משמע דאבור קאי דאחבית לא שייך משמע דגף אחרי כן וגם עושין לו לימודין משמע דקאי אבור ולית ליה זולף וגומר דאחבית לא שייך לימודין דסגי בכיסוי קטן:

דף יב:

מכניס אדם פירותיו מפני הגנבים – פירש בתוספות הרב דבאסיפת פירות איכא מלאכה כדאמרינן פרק אין דורשין (חגיגה דף יח.) גבי חג האסיף אסיפה במועד מי שרי ואיני יודע מה מלאכה וצריך עיון אי טרח בלא מלאכה אסיר כי היכי דאסירי בפרקמטיא ולקמן בשמעתין (דף יג) אמר מועד משום טירחא ולא טירחא הוא ושמא היינו דוקא בדבר שהוא מלאכה:

אם תימצי לומר צרם אזן הבכור ומת קנסו בנו אחריו – משום דאיסורא עשה אבל כוון מלאכתו לא עשה איסורא עדיין ולא צריך להגיה דאוריי' אבל בפ' השולח (גיטין מד.

ושם) דגבי מכר ומת בעי אי קנסו בנו אחריו התם גרסינן ודאי איסורא דאורייתא משום דמכר ומת נמי עבד איסור' אלא דלא הוי דאוריי':

דף יג.

נטייבה או נדיירה – פי' בקונטרס היינו מלאכה שבקרקע מדרבנן אבל נטלו קוצים אין זו עבודת קרקע ובגיטין (ד' מד: ושם) פירש בקונטרס דבקווצה מלאכה דרבנן וצ"ל דאיירי בקוצים תלושים דמחוברים כל דהו הוי דאורייתא דאמרינן בשבת (ד' .. קג.) התולש עולשין והמזרד זרדין אם ליפות את הקרקע כל שהוא ואע"פ שאין מכוין ליפות דקאמר התם דפטור גבי שבת כגון בארעא דחבריה אבל גבי שביעית לא בעינן מלאכת מחשבת:
נטייבה – פי' בקונטרס זבל בהמות ובפי' ר"ח חורש בה חרישה יתירא ובירושלמי מפרש כן ומ"מ אין נראה שתהא מן התורה וקשה היכי מוכח מיניה בבכורות (ד' לד:) בעיא דצרם אוזן בבכור דהוי דאורייתא ומוכר עבדו .. נמי בפ' השולח (גיטין מד:) הא גבי עבד דכ"ע דפקע ממצות חמיר טפי ואומר ר"ת דבשביעית נחמיר כדאמר בקדושין פ"ק (ד' כ.) כמה קשה אבקה של שביעית משום הכי יש לפשוט כל הני א"נ ראוי להחמיר טפי מבשום מקום משום דהיו מזלזלין בה כדאמר (בסוף) הניזקין (דף נד.) שהיו חשודין על השביעית לכך מייתי שפיר מינה:
אין לוקחין בתים עבדים כו' אלא לצורך המועד – פי' הר"ר יוסף הוא הדין בשאר דברים צריך לצורך המועד דהא אסור למכור פירות אלא לצורך המועד אלא רבותא קמ"ל דאפי' הני דהויין בפרהסיא שרי לצורך .. המועד וצריך עיון אי צריך הני צינעא כמו בההיא דפירות כסות וכלים (לקמן ע"ב) וההיא דלעיל (דף יב:) מכניס פירות מצריך בגמ' צינעא אע"פ שאינו במשנה:
אין מפנין מבית לבית – בירושלמי מתיר מבית אחר לביתו שערב לאדם לדור בשלו:

דף יג:

בשביל כבוד יום טוב האחרון – אבל מרישא דחנות פתוחה לרשות הרבים פותח אחת ונועל אחת ורב הונא מתיר באורחייהו בשוקא לא פריך דיש לאוקמיה בי"ט ולא בחול המועד ולהכי פריך מסיפא דמיירי בחול המועד דהא ערב י"ט האחרון חול המועד:
בתבלין – פי' בקונט' כרוב וכרשינין והקשה בתוס' רבי פרץ דכרוב וקפלוט אינן חשובין תבלין דהא אמרינן (חולין דף ו.) דתבלין לטעמא עבידי ואפילו באלף לא בטיל ולפת

וקפלוט אינו צריך לשער כי אם בששים כדאיתא פרק גיד הנשה (חולין דף צו:) ותבלין כך נידוכין כדרכן בפ"ק דביצה (דף יד.) א"כ אינו כרוב ובערוך פירש מיני בשמים:
מתני' ואלו מגלחין במועד – משום דתנא באידך פירקין דברים שעושין לצורך המועד כמו מוכרי פירות דנעשים כדין קתני נמי ואלו נעשים שלא כדין לצורך המועד:
והיוצא מבית האסורים – שאינו יכול לגלח קודם המועד שאין מניחין לו לגלח ואפילו מניחין לו אינו ערב לאדם לגלח בבית האסורין: [כ"ה בירושלמי]

דף יד.

ומנודה וכו' ושנשאל – בירושל' מקשה הני למה התירו והלא פשע שלא בא לפני המועד לפני חכמים להתיר לו ומשני שכלו לו שלשים יום של נדוי במועד דאין נדוי פחות משלשים יום וכן מי שנשאל לחכם מוקי לה כשבא בחול המועד אי נמי לפני המועד לא מצאו בו פתח וגילוח הראש נמי אסור במועד דהא אמר בגמ' שלא יכנסו לרגל מנוולין ואין לך ניוול גדול מזה ושמא לא קאי טעמא בגמרא אלא אשארא אבל גילוח של ראשו אסור משום מלאכה אפילו במקום אונס ושאר גילוח דבעי בגמרא מאי טעמא אסורין והיינו גילוח של יפוי דהוה לך למישרי לצורך המועד אע"פ שהיא מלאכה אבל גילוח כל הראש אסור משום מלאכה והני כגון נזיר ומצורע הוא דשרי משום מצוה ולפי זה אסור לגלח ראשו במועד ועוד יש לפרש שנראה שמותר לגלח ראשו במועד וא"ת מאי קא משמע לן נזיר ומצורע יש לומר דס"ד דאסור שלא ישהו קרבנותיהן קא משמע לן דשרי ואי מיירי הכא בשלא היה להן פנאי דוקא והוא כדבעי למימר בגמרא יש לומר דהכי קאמר דנזיר ומצורע העולין מטומאה לטהרה דוקא שעולין עתה אבל עולין מטומאה לטהרה מקודם רגל אסורין:
ושאר כל אדם מאי טעמא אסורין – אע"פ שהוא מלאכה היה לנו להתירה לצורך המועד א"נ [אף] שיש מלאכות אסורות במועד שאין בהן טורח כגון פרקמטיא מכל מקום זה שהוא ליפוי ראוי להתיר לכבוד מועד ויש מפרשים דקאי על גילוח הראש דאסרינן משום טירחא מכל מקום מקשה דהיה לו להתיר לצורך המועד ואין זה נוטה לפי מה שפירש' המשנה דגילוח כל הראש מלאכה גמורה ואסור:
שאין לו אלא חלוק אחד מותר לכבסו במועד – ואם תאמר היאך יכבסנו במועד אם כן ישאר במועד בלא חלוק בשעת כיבוס כמו כן היה יכול לכבס קודם המועד ויהיה בלא חלוק בשעת כיבוס וכי תימא כשכבסו קודם מועד ומשום הכי מותר לכבסו במועד א"כ תרתי נמי אם יתלכלכו למה נאסור לו והלא לא פשע י"ל דדי לו בשתי חלוקין

אחד ליו"ט ראשון ואחד לי"ט אחרון בירושלמי אמרו בגדי קטנים מותר לכבסן במועד דניכרים שהם קטנים ומלוכלכין כמי שאין לו אלא חלוק אחד:

אומן שאבדה לו אבידה ערב הרגל – פירש בקונטרס דבאומן מבעי' ליה אבל בני העיר אע"פ שאין להם אומן אחר לא מיבעיא ליה דפשיטא דאסורים יש להסתפק אם חלה ונתרפא אם מותר לגלח אם מוכחא מילתא כי הני:

מתני' דלא כר"י – תימה לוקמא אפילו כר"י ולמזונות אפי' רבי יהודה מודה ושמא כיון דקתני ר"י אומר הבא וכו' משמע שבא לחלוק על המשנה:

אלא להרווחא והא אמרת נראין דברי ר"י בהא – נראה דל"ג ועוד מכלל דפליגי רבנן אפילו למזונות ובההיא פ"ק דשחיטת חולין (דף יב.) נראין דברי רבי יהודה שמצאה באשפה ל"ג ועוד:

דף יד:

עשה דיחיד – משמע דאבילות איכא עשה דאורייתא מדלא קאמר ודחי עשה דרבנן והאי דקאמר לעיל (דף יא:) לא מבעיא ימי אבלו דרבנן היינו עשיית מלאכה דנפקא לן (לקמן טו:) באסמכתא מוהפכתי חגיכם לאבל אבל גוף האבילות דאורייתא מיהו נראה לי דשמחת הרגל נמי דרבנן ושמחת היינו בשלמי שמחה כדאיתא בחגיגה (ח.):

מהו שינהוג נידויו ברגל – והקשה הרב הא ליכא אלא עשה ואין עשה דוחה עשה ואפילו עשה ליכא אלא עזרא גזר כדלקמן (דף טז.) והא לאו קושיא היא דהא נידוי דחי לאו דמקלל חברו דאיכא לאו ושמא מסוטה ילפינן ועוד כיון שעבר על דברי הדיינין הרי יש כאן עשה דרבים:

ואי לא ציית דינא משמתינן ליה – תימה לימא דאי לא ציית דינא נחתינן לנכסיה מיהו פריך שפיר:

ממנעי משמחת י"ט – הקשה בתוס' הר"א היכי קשה ליה דהא ממנעי משמחת י"ט מאכילה ושתיה וגוף ההריגה דהוא מלאכה לא חיישינן ונראה לי מדאסר רחמנא הבערת בת כהן בשבת מכלל דבמועד שרי אי נמי כיון שהיא מצוה לצורך י"ט קרינא בה:

נמצאת אתה מענה את דינו – קשיא לן דבפ' אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לה.) בשמעתין דלפיכך אין דנין (. בשבת) מוכח דעינוי הדין לא שייך עד שילינוהו אחר שיגמור הדין וכי תימא דלעיוני דהכא היינו גמר דין ולא יהרגוהו עדיין עד אחר הרגל א"כ אמאי פריך לימא לעיוני בעלמא בלא גמר דין ולא יעשוהו גמר דין עד אחר המועד

וי"ל דמשתכחי אף על גב דאיכא סופרי דיינין הכותבים דברי כל אחד מ"מ הסברא אשר בלב משתכח ומהאי טעמא אמרינן (שם) דאין דנין בערב שבת דליבא דאינשי אינשי:
אמר אביי ת"ש מנודה שהתירו כו' – אביי לטעמיה דדחי ודלמא לעיוני ואין חושב ראייה להוכחה דלעיל ואע"ג דדחי דאי לא תימא דקאמ' לא חש באותו דיחוי ואפי' נראה דיחוי ה"נ מסתברא מ"מ נוכל לומר לעיוני בלאו הכי נמי מסתברא:
והא כ"ג דכל השנה כולה כרגל כו' – משמע דאם אין מנודה נוהג נידוי ברגל הוא הדין כ"ג אינו נוהג נידוי כלל וקשה דהא כ"ג דן ודנין אותו ואי לא ציית דינא (לא) משמתינן ליה ולמאי דפרישית לעיל דנוכל לומר למיחת לנכסיה ניחא:

דף טו.

מנודין ומצורעין מה הן בתספורת – ומראשו יהיה פרוע לא בעי לאוכוחי דלית ליה דר"א דמוקי לה לקמן בתספורת תדע דלקמן בעי לאוכוחי מינה הנחת תפילין כר"ע:
(**מנודה**) **מהו בעטיפת הראש אמר רב יוסף תא שמע** – ולא נראה לו דברי ר' פפא דמוקי ראשו יהיה פרוע אכומתא וסודרא:
וראשו יהיה פרוע – צריך עיון אי פליגי הכי בראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרומו דלעיל מייתי עליה תספורת לאבל ולא מייתי מיניה למצורע דמשמע דסבר כר"ע ופליג אדר' אליעזר כדפרישית לעיל ושמא ר"ע לא פליג אדרבי אליעזר דפריעת הראש היינו גידול שער בין במצורע בין באבל ותרוייהו דורש ר"ע ולעיל דלא מייתי מיניה למצורע משום דמשכח ברייתא בהדיא מייתי לה ואע"ג דברישא דסוגיא מייתי אבל אינו נוהג אבילותו ברגל ומניח המשנה דלקמן ומייתי קראי דושמחת לפי שצריך לפרש מנלן מתני' דאבל אינו נוהג אבילותו ברגל אבל ראשו יהיה פרוע דמיירי בגידול שער דומה לו דבר פשוט וניחא ליה לאתויי ברייתא:
אסור בשאילת שלום דקאמר ליה רחמנא ליחזקאל האנק דום – דמשמע שתיקה משאילת שלום ומתלמוד תורה נמי משמע בסמוך מהאנק דום והא דהיה יחזקאל נוהג אבילות בהאנק דום ובכל שאר דברים לא היה עושה שהיה צריך להראות בקצת דברים שהוא אבל ולא היה נוהג דיני אבל אלא למשל:
שיהו שפתותיו מדובקות – לעיל דרשינן מיניה עטיפת הראש ושמא תרוייהו משמע א"נ מדכתיב שפם ולא כתיב שפה:
ובועלי נדות מותרין – אחר שטבל לקרי אבל לקריו צריך טבילה ולרבי יהודה משמע התם דלא צריך טבילה לדברי תורה לבעל קרי היכא דלא נטהר ע"י טבילה זו בפרק מי

שמתו (ברכות דף כו.) במשמשת וראתה דם ובעל קרי שראה זיבה צריכין טבילה ור' יהודה פוטר והא דהכא בלא טבילה כרבי יהודה צריך ליישב דאיירי רבי יהודה בסיפא דהך ברייתא בפ' מי שמתו (ברכות דף כב.) וקאמר רבי יהודה שונה הוא בהלכות דרך ארץ וליכא למימר דלרבי יהודה נמי בועלי נדות חייבין טבילה כמו בעל קרי בעלמא דהשתא ומה בעל קרי שראה זיבה אחר כך שהיה חייב כבר פוטר רבי יהודה בועל נדה לא כל שכן מיהו לכאורה נ"ל דלא פליגי רבי יהודה ורבנן אלא בהני טומאות דדומיא דקרי הוי דהיינו דטומאה יוצאה עליו מגופו אבל בטומאת שרצים מודה רבי יהודה דבהדי קרי צריך טבילה א"כ ה"נ בועל נדה מודה דלא חשיב טומאה יוצאה מגופו ואפילו מאן דבעי למימר בפרק אלו דברים בפסחים (דף סח.) ובפ"ק דיומא (דף ו.) דמשתלח חוץ לשתי מחנות כמו בעל קרי מ"מ לא חשיב טומאה יוצאה מגופו ורבי יהודה נמי הצריך טבילה לדברי תורה בתוספ' פי' דכיון דטומאת בועל נדה מכח קרי רבי יהודה מודה דצריך טבילה:

ה"ג מנודין ומצורעין מה הן בתכבוסת ת"ש מנודין ומצורעין אסורין לספר ולכבס – ובספר הרב לא היה כתוב כל זה והיה קשה לרב למה לא בעי ליה ותירץ דכבר אייתי לעיל הך ברייתא דגבי תספורת ואהא הקשה לקמן גבי עשיית מלאכה קמיבעי ומביא ברייתא דמתנייא לעיל ונשכרין ותירץ דאגב דמצורע קאי בתיקו קא בעי מנודה ומייתי לברייתא דלעיל:

דף טו:

ורחיצה בכלל סיכה – תימה אדבעי מהו ברחינה אמאי לא בעי מהו בסיכה:

לא אשארא – דמיירי התם בסוף פ"ק דתענית (דף יג.) בנעילת הסנדל ועשיית מלאכה ואעשיית מלאכה לא קאי דהא מנודה שרי במלאכה אלא אנעילת סנדל סוף פ"ק דתענית (שם) מסיק הלכתא אבל אסור בין בחמין בין בצונן אבל לרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין אסור בצונן מותר ולסוך אפילו כל שהוא אסור ובתוס' הרב פי' קשיא ליה מאי שנא בט' באב ויוה"כ אסור לרחוץ אפילו אצבעות כדמשמע בפרק בתרא דיומא (דף עח.) ומביאין לו מטפחת כו' והא תרוייהו מסיכה נפקי אבילות מואל תסוכי שמן יום הכפורים מוסוך לא סכתי (דניאל י) ובשם רשב"ם דלפי המסקנא דמסיק בפ"ק דתענית דאבל מותר לרחוץ פניו ידיו ורגליו בצונן הוא הדין ט' באב ויוה"כ ותימה אמאי לא מייתי בסוגיין דתענית ההיא דמטפחת כו' ובשם רבינו תם שמעתי שהיה אוסר לרחוץ כלל בט' באב

ויוה"כ חוץ מידיו שחרית דחשיב להו כמו מלוכלכות בטיט וצואה הואיל ואינו יכול ליגע בפיו ועיניו משום בת מלך:

לא אשארא – פי' לא קאי אנעילת סנדל אלא ארחיצה. וזיל הכא קמדחי ליה וזיל הכא קמדחי ליה דאעשיית מלאכה לא קאי כדפרישית לעיל וא"ת ואמאי לא פשיט מר"א דסוף פרק הזהב (ב"מ דף נט: קרע את בגדיו וחלץ מנעליו וי"ל דשמא היה מחמיר על עצמו אי נמי מספקא ליה כי היכי דמספקא לן:

ושמשו מטותיהן – בכל הני דלעיל לא מייתי מבני המדבר דלא ידעי היאך היו נוהגין אלא הא פשיטא לן שהיו משמשים מטותיהן שהרי הם היו פרים ורבים וכן גבי שלחו קרבנות דבסמוך שמא יש להוכיח הכי מן הפסוקים:

וישב מחוץ לאהלו – פי' בימי ספרו ובימי חלוטו פליגי בה לעיל (דף ז:) כי האי גוונא אמרינן אבל אסור להניח תפילין ולא בכל ימי אבלו קאמרינן אלא יום ראשון בלבד ושני כדלקמן (דף כא.):

ואחרי טהרתו – פי' בקונטרס דבטומאת מת אייריז' ימים ימי הזאתו יספרו לו אייריבימי ספירו וכמו מילתא אחריתי קמ"ל וביום באו לעבודה יביא כהן הדיוט עשירית האיפה וחטאתו כמו חיטוי וקדושתו לעבודה מילי מילי קאמר וקשה אמאי לא מפרש ליה בכהן גדול ויש לומר משום דבכהן הדיוט אייריי דכתיב כי אם לאב ולאם ואילו כ"ג לא יטמא לאביו ולאמו ולא ניחא ליה למימר כדאמרינן בקדושין (דף עח:) רישא בכהן גדול וסיפא בכהן הדיוט ועוד דלא הוה קמ"ל מידי אבל כהן הדיוט ביום חינוכו אינו כתיב בקרא בפירוש מיהו קשה לן כיון דמילי מילי כתיב אמאי ר"ש אומר בבאו מקריב בזמן שראוי לביאה וקשה דבפרק תמיד נשחט (פסחים דף סב. ושם) דקאמרינן כל הזבחים ערל וטמא משלחין קרבנותיהן ועוד דהכא נמי לא משמע דאייריי אלא במצורע דאהא דבעי מצורע מהו שישלח קרבנותיו מייתי ליה ונראה לי דר"ש לאפוקי מצורע אתי דרבי יהודה דריש ביום באו ביום שמתחנך לעבודה ור"ש מוקי לביום באו דקאי אדלעיל דאייריי במצורע ולא אייריי מידי בעשירית האיפה אלא בא לומר דבמצורע דאייריי בקרא כשיטהר ויכנס לעזרה דהיינו לאחר ימי ספרו אז יקריב חטאתו או שאר קרבנותיו ובתוספות פי' דערל וטמא משלחין קרבנותיהן בטומאת שרץ ולא בטומאה מגופו והקשה על זה מהא דאמרינן במגילה פ"ק (דף ח.) מזובו ולא מנגעו משמע דאם יטהר מזובו יביא קרבן אע"פ שהוא מצורע וכמו כן קשה למאי דפרישית ותירץ דלא אייריי התם לענין קרבן אלא שיהא טהור מדין משכב ומושב דחמירא הוה טפי מבמצורע וצ"ע בפרק כל הזבחים שנתערבו (זבחים עד: וטם) ובפרק כל הגט (גיטין דף כח: ושם)

מפורש קצת דיני סמיכה שצריך בעלים ואם כן אין טמא מביא קרבנותיו [ועי' תוס' יבמות קד: ד"ה דאמר]:

דף טז.

מתרין בו שני וחמישי ושני – פירש בקונטרס שני מתרין בו תחילה ומנדין אותו וכן בחמישי ובשני אחר מחרימין וא"צ שלשים יום ויש מפרשים קודם שינדוהו כלל יתרו בו וכן משמע בפרק הגוזל בתרא (ב"ק דף קיג.):

דף יז.

וטרקיה – נשכו אאמתו ויש מפרשים מדה כנגד מדה משום דנחשד בזנות:
ולא קיבלוהו – דהדרא ליה עכנא:
דעבר אדרבי אילעאי – ולכך לא קיבלוהו אע"פ שהיה תלמיד חכם וי"ג דעבד כר' אילעאי ומשום הכי קיבלוהו דייני:
אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו – וכתב ר"ח חס ושלום לא הותר לו לעשות עבירה אלא ע"י כך יכנע לבו בפ"ק דקדושין (דף מ. ושם) פירשתי:
נידוי מי נתחייבתי לך – אע"פ שמשמתין בעבור ממון כדאמרינן לעיל (דף טז.) הני מילי לממונא י"ל שהיה לו לקרותו לב"ד תחילה שמא יפרע ועוד דבב"ד נמי צריך שני וחמישי ושני כדפירשתי לעיל וכדמשמע בפרק הגוזל בתרא (ב"ק דף קיג.) ולא דמי לאיסורא (. דמכין) לאלתר כדאמר בההוא גברא דקאכל תמרי שנשרו בשבת וכן [ריש] פרק הדר (עירובין דף סג.) ובשם רבינו תם שמעתי שהיו רגילין באותו מקום שאוכלין באילנות ונותן דמים והשתא לא היו עוברים על הגזל:
משמית נפשיה – משום צער שצריך לנדות ת"ח א"נ כדי שיהא זכור להתיר והא דלא התיר לחבירו מתחילה כדאמרינן בשבועות פרק קמא (דף יד.) יבא זכאי ויכפר על החייב לכך טוב כשיתיר לחבירו שיהא הוא מותר קודם:

דף יז:

שלא ישהו קרבנותיהן – אע"ג דתגלחת דנזיר לא מעכבא. מכל מקום רגיל הוא לגלח דמצוה הוא לגלח ולשלוח שערו תחת הדוד:
כשחל שמיני בשבת – כגון שמע שמועה בשבת דקבורתו לא היה בשבת ובירושלמי מוקי לה כשגררתו חיה ונתייאשו לבקש דמונין לו משעה שנתייאשו:

ותנא דידן סבר לה כרבנן - ואין להקשות מ"מ יגלח ע"ש כמו חל שבעה שלו בערב שבת ערב הרגל דשרו רבנן לגלח ואע"ג דלית להו מקצת היום ככולו באבילות דהתם נשלם האבילות קודם יו"ט אע"ג דמגלח קודם שנשלם דהא לית להו מקצת היום ככולו באבילות והכא מיהא אית להו משום כבוד יו"ט דאשכחן (יומא דף ו:) בזב וזבה דהויא מקצת היום ככולו אבל כשיש עדיין ימי אבילות לא אבל תימה דהיכי אסרינן מהאי דלא תני מתניתין האבל והכהן מותרים לגלח משום דלית ליה פנאי והא מיבעיא לעיל (דף יד.) באבדה לו אבידה ולא פשיט מדלא תני לה דאיכא למימר תנא ושייר כמו כן הני תני ושייר ויש לומר כיון דאשכחנא פלוגתא דאבא שאול ורבנן באבל אית לן למימר דתנא דמתני' ובריית בהכי פליגי וכיון דבאבל פליגי בכהן נמי פליגי:

זאת אומרת אבל אסור בתכבוסת - וא"ת פשיטא דהא אפי' שאר מלאכות אסור וי"ל משום דקתני לקמן (דף כא.) אלו דברים שאבל אסור בהן ולא קתני תכבוסת אי נמי תכבוסת (חייב) קאמר:

ה"ג ושמואל אמר הלכה כר' ' יוסי בזו ובזו דאמר שמואל הלכה כדברי המיקל באבל. וא"ת בעירובין (דף מו. ושם) דאמר שמואל הלכה כדברי המיקל בעירוב ואמר נמי הלכה כרבי יוחנן בן נורי ומקשה התם תרתי למה לי כו' וי"ל איצטריך הכא לאפוקי מדעולא וא"ת וכיון דאית ליה לשמואל רבי יהודה ור' יוסי הלכה כרבי יוסי כדאמרינן פרק מי שהוציאוהו (שם:) למה ליה למימר הכא הלכה כרבי יוסי וי"ל לאפוקי מדעולא ואעולא לא קשיא מידי מהתם דהיכא דאתמר אתמר כדאמר התם:

דף יח.

ואיסתייעא מילתא דהדור - תימה דלמא מדה טובה מרובה והוה ליה לאתויי הא דאמר עולא בעלמא (ברכות דף יט. ע"ש) לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן שנאמר שמעו דבר ה' קציני סדום כו' (ישעיהו א':י'):

ובגנוסטרי אסור - פי' בערוך שהוא כלי המתוקן ליטול צפרנים וכך שמו ומלשון דגנוסטרא אסור משמע שהיה מתיר בין בתער בין במספרים ולאו דוקא בשיניים מיהו קאמר בגמרא רבי יוחנן דשקלינהו בשיניו משמע דוקא בשיניו שרי ותימה דלעיל אמרינן הלכה כר' יוסי במועד לדברי הכל ושמא רבי יוחנן סבר הלכה כר' יהודה ומפרש טעמא דמחמרינן במועד טפי מבאבל ולא כרב שישא בריה דרב אידי דאמר דברים המותרין בחולו של מועד אסורין בימי אבלו ורבינו תם פירש דכשם שמותר בשיניו כך מותר ליטול צפרניו [בזו] מחבירתה דכל זה חשוב שינוי לענין שבת בפ' המצניע (שבת דף

צד:) ושמעתי בשם רבי שמשון בר אברהם שבחול המועד מותר ליטול צפרנים לנשים דקתני בירושלמי גבי ועושה אשה תכשיטיה במועד וחשיב נוטלת שערה וצפרניה וצ"ע בהלכות גדולות נמי אמרינן והאשה מותרת בנטילת שער לאחר שבעה ונראה דבאשה נשואה דוקא קאמר ומיירי במעברת סרק על פניה וטופלה בסיד שהוא משום תכשיט שלא תנוול על בעלה אבל בתספורת ממש אסורה וגם בשם רבינו חיים שמעתי שהיה מתיר נטילת צפרנים במועד ובהלכות גדולות פוסק שבעה אסור בגנוסטרי בשיניו מותר לאחר שבעה מותר אף בגנוסטרי ולא ידענא מנא ליה דברייתא איירי תוך שבעה אי משום דקתני בימי אבלו ה"נ קתני ימי אבלו גבי גילוח והיינו כל שלשים וקאמר כשם שאסור לגלח בימי אבלו כך אסור ליטול צפרניו בימי אבלו משמע כל שלשים ואי סברי כר' יוסי יתירו לגמרי וי"ל דסברי כר' יוסי ומסתבר להו דאפילו רבי יוסי היה אוסר בגנוסטרי תוך שבעה דומיא דמועד או שמא מעשה דשמואל משמע קצת דשקלינהו לטופריה חבטינהו באפיה דמיירי תוך שבעה דוקא דבתוך שבעה היה ובשיניו היה מדקא אמרינן בתר הכי ובגנוסטרי אסור משמע דשמואל לא היה בגנוסטרי ולא אשכחנא דאסר רק תוך שבעה כשהלך רב פנחס לנחמו:

בקשו ממנו שפה – יש לפרש על ידי שינוי דומיא דצפרנים ונראה דהכא פירוש דוקא לאחר שבעה:

אע"ג דאית ליה תרי ומטנפי – מדלא משני הכא במאי עסקינן בשלא כיבסו לפני הרגל דלא שרינן מי שאין לו אלא חלוק אחד אלא היכא דכבסו לפני הרגל אבל לא כבסו דפשע לא שרי משמע דמי שאין לו אלא חלוק אחד שרי לכבסו במועד אפילו פשע ולא כבסו לפני המועד כך נראה לי ובתוספות מסופק בזה ונראה לי דהכי משמע מדלא מפליג ונראה דגבי אבל לא שרינן כשאין לו אלא חלוק אחד דהא אפילו אם היו לו מכובסין אסור ללבוש מה שאין כן ברגל צ"ע בכהן ששלמה משמרתו ברגל אם מותר לכבס לתנא דלעיל (דף יז:) דתנא כהן ואבל אפילו לתנא דידן אם חל שלישי להיות בעי"ט שאסור ברחיצה עד הערב ופירש בקונטרס עד הלילה בצונן או עד חול המועד בחמין ואינו מותר לרחוץ מבעי"ט מיהו כשחל שביעי שלו בערב הרגל דאסור לכבס ולרחוץ כל היום מותר לכבס ברגל וצ"ע אם אמת הוא שמותר מאי טעמא לא תני:

דף יח:

הספרים – פירוש להסתפר ובמסתפר לכל אותם שהתירו חכמים וי"ג הספרים ומטפחת. הספגנין ובירושלמי קאמר עלה מטפחת הספרים [אין] מכבסין אותן במי רגלים מפני

הכבוד ואין נראה לי להביא ראיה דאיירי בכתבי הקדש דאפילו דאיירי באומן המספר שייך כבוד המסתפרים שנותנין אותן בפניהם וכשמסתפרין אין כבוד להם במטונפין:

העולים מטומאה לטהרה – במצורע אייר דהא מצורע אסור לכבס כדאמר לעיל (דף טו.) ומסופק אם נאמר כן בעולה מטומאת מת ונבילה שצריך לכבס בגדיו או אמרינן דוקא מצורע הואיל ואסור לכבס כל בגדיו שלו מיהו מה שפירש דבמצורע איירי קשיא לן אי אמרינן דמצורע אינו נוהג צרעתו ברגל א"כ מאי איריא עולים מטומאה לטהרה אפילו בימי צרעתו נמי מותר לכבס ברגל דלא מצי למימר לא מיבעיא קאמר כדלעיל (דף יד:) דאם כן לא שייך שמא ישהו קרבנותיהן דבשלמא גילוח הוא בשעת קרבן אבל כיבוס לא שייך לקרבן ויש לומר דכיבוס נמי שייך לקרבן:

מתקיף לה אביי מאן לימא לן – ואע"ג דאביי גופיה שני לעיל מתני' אליבא דרבי יוחנן אינו סובר כן:

ואלו כותבין במועד – נראה דכל הני הוו דבר האבד פן ימות הנותן או העדים או ב"ד או ילכו למדינת הים:

ואיגרות רשות – בירושלמי מפרש פריסת שלום ויש מפרשים ציווי השלטון כמו אל תתודע לרשות (אבות פ"א מ"י):

הן הן דברים הנקנין באמירה – בפ' הנושא (כתובות דף קב:) מפורש:

ומי אמר שמואל שמא יקדמנו אחר – תימה לי אמאי לא משני הא בזוג שני הא בזוג ראשון כדמשני פרק שני דסנהדרין (דף כב.) ובפרק קמא דסוטה (דף ב. ושם):

אין כותבין שטרי חוב – פירשו בתוספות הוא הדין שטר מכירה דהא בהדי אלו כותבין במועד לא חשיב שטר מכירה ולי נראה דהא דלא קתני משום דאין כותבין שטר מכירה אלא על הקרקע ואמרינן לעיל (דף יג.) אין מוכרין בתים אלא לצורך המועד ולצורך המועד פשיטא דשרי והוא הדין אם מכר קודם המועד ועתה רוצה לכתוב דשרי במועד דהא נמי דבר האבד רק אם היה לו אונס ולא יכול לכתוב קודם המועד:

דף יט.

וטווה על יריכו תכלת לציציתו – פירוש ע"י שינוי אבל בתפילין אי אפשר בשינוי שצריך כתיבה תמה ובעשיית תפילין וציצית לא איירי במתני' ושמא אין איסור כי אם בכתיבה וטוייה ומה שנהגו לכתוב בעוגל לא מצינו היתר וכן פירש בתוספות הרב בשם רבו ואפילו על ידי הדחק על יהודי אחד שתפוס היה התירו בדוחק גם על ידי היפוך שהוא נקרא מצד אחר לא היו מתירין וגם אי לא אסור משום מלאכה הא אסרינן אפילו

טירחא דלאו מלאכה בפרק קמא (דף ד.) מיהו נהגו לומר דמתני' לא איירי על ידי היפוך ויש כותבין על ידי חילוק האות וכך היה עושה רבי זקני והיו"ד שאי אפשר היה כותב בכתב הפוך:

רבי יהודה אומר מערים - לכאורה מחמיר יותר מרבי מאיר שהתיר לאחרים ובתוספות פירשו דרבי מאיר אינו מתיר אלא בהערמה ולא הבנתי:

רבי יוסי אומר כותב ומוכר כדי פרנסתו - דשרי לגמרי לאחרים בשכר ודוקא כדי פרנסתו ולכאורה מיקל מכולהו וכן פי' הר"א עוד פי' דכולהו הוי שרי כדי פרנסתו דאין לו מה יאכל ולא איירי אלא כשיש לו מה יאכל ומחמיר רבי יוסי יותר מכולהו ולישנא לא משמע הכי דהוה ליה למימר אינו כותב אלא כדי פרנסתו מיהו במילתא דרבי יהודה קשה נמי קצת דהוה ליה למימר אינו כותב אלא כדי פרנסתו על ידי אחרים או על ידי הערמה והשתא מתני' אתיא כרבי מאיר ויש מפרשים דכדי פרנסתו נמי לא משמע דאין לו מה יאכל שרי דהואיל דצורך מצוה מותר להשתכר בה דבחנם לא ירצה לעשות כן ומתניתין פירש בתוספות הרב דפליגא אכולהו ותנא אחר הוא וה"ר יונה פירש דאתיא כתנא קמא והכי פירושו אין כותבין ספרים תפילין ומזוזות כדי למוכרם או כדי להניחם ועוד פי' דאתיא כרבי יוסי לפי מה שפירש שרבי יוסי מחמיר ואין ראיה מכאן שמותר להניח תפילין דדלמא רבי מאיר ורבי יהודה לטעמייהו דסבירא להו פרק המוצא תפילין (עירובין דף צו: ושם) שבת זמן תפילין [ורב] ורבה בר בר חנה נמי הכי מצי סברי ואע"ג דכולהו אמוראי דפרק הקומץ רבה (מנחות דף לו: ושם) משמע דאית להו שבת לאו זמן תפילין הוא אבל ר' יצחק בן אברהם היה מביא מן הירושלמי להתיר להניח דאמר בירושלמי חד בר נש אובד תפילוי בחולא דמועדא אתא לקמיה דרב חננאל פי' שיכתוב לו לפי שהיה סופר כדאיתא במגילה (דף יח:) שלחיה לקמיה דרבה בר בר חנה אמר ליה זיל הב ליה תפיליך ואת כתב לך דתנן כותב אדם תפילין לעצמו אתא לקמיה דרב אמר ליה כתוב ליה פירוש בלא הערמה מתני' פליגא על רב כותב אדם תפילין ומזוזה לעצמו הא לאחר לא רב פתר לה בכותב להניח פירוש רב מעמיד המשנה להניחם אחר המועד אבל להניחם במועד שרי ובהלכות גדולות פסק דאסור להניח תפילין בחולו של מועד ולטעם שממעט שבתות וימים טובים מימים ימימה מסתבר שפיר דממעט חולו של מועד ולמאן דדריש (מנחות דף לו:) מלך לאות יצאו שבתות וימים טובים שהן בעצמן אות יש לומר לפי שאין עושין מלאכה כי אם בדבר האבד אבל קשיא למאי דפרישית לעיל (דף ב. ד"ה משקין) דמלאכה דחול המועד מדרבנן היכי ממעט להו יש לומר הואיל ואוכל מצה ויושב בסוכה אין צריך אות ואם הוא אמת דבחול המועד חייב בתפילין

יש לומר הואיל ועושין מלאכה בו אין אות ומימים ימימה נמי לא ממעט אלא יום טוב דחלוק משאר ימים:

הקובר את מתו – להכי נקט קובר דאבילות מתחלת משעת סתימת הגולל כדאמרינן לקמן (דף כז.):

שלשה ימים – כך הוא עיקר אבילות לכמה מילי ואמרינן לקמן (שם:) שלשה ימים לבכי:

מאי טעמא לא בטלו – הכא הוה ניחא טפי לגרוס ימים לענין מאי לא בטלו ואין צריך להגיה דהיא היא:

שאם לא גילח ערב הרגל כו' – ונראה לי דה"ה לא כיבס ולא רחץ ערב הרגל אם מותר לרחוץ ולכבס מבערב יו"ט ולא כיבס ולא רחץ לא יכבס ברגל והשתא ניחא הא דקתני גזרת שבעה בטלו הא ימים לא בטלו ומיהו קשיא לן דקאמר בסמוך שכשם שמצות שלשה מבטלת גזרת שבעה אפילו לתנא קמא דמבטלת אפילו ימים שמביא אבא שאול ראיה למצות שלשים שבטלו לגמרי אפילו ימים והרי"ן פי' דדוקא לא גילח אבל לא כיבס לא דמותר לכבס אפילו לא כיבס שהוא צורך גדול יותר ואין נראה לי טעמו דאם הוא צורך גדול כ"ש שיש לנו לקנסו בשלא עשה קודם הרגל ונכנס ברגל ולפירוש הקונטרס דמפרש לקמן שאם חל שלישי להיות ערב הרגל שאסור ברחיצה עד הערב זהו עד שחשכה אם כן לא שייך לקנסו במה שלא רחץ ולא כבס וא"כ ימים לענין מאי לא בטלו גבי שבעה מיהו יש לומר דאם לא רחץ ברגל אסור לרחוץ אחר הרגל ועוד יש לומר אגב דנקט סיפא גזרת נקט ברישא גזרת ועוד נראה לי דרישא ה"פ שלשה ימים בטלה גזרת שבעה הא שני ימים לא בטלה גזרת מ"מ פי' אמת מדקאמר בסמוך שכשם שגזרת שלשה מבטלת גזרת ז' כו' משמע שזה פשוט אפילו לת"ק והשתא תימה לי דכי משני שאם לא גילח בו תינח סיפא אבל ברישא דקאמר בטלה הימנו גזרת ז' אמאי נקט גזרת ולענין מאי קאמר ימים לא בטלו וי"ל דאגב דנקט סיפא גזרת תנא נמי רישא גזרת ועוד נראה לי דרישא ה"פ שלשה ימים בטלה גזרת ז' הא שני ימים בטלו גזרת הא ימים לא בטלו לענין דנוהג דברים שבצינעא:

דף יט:

והתניא – בניחותא הקובר את מתו כו'. הקשה בתוספות הרב אמאי לא קאמר כתנאי ורב ששת כאבא שאול ורב הונא כתנא קמא ושמא משום דברייתא מזכיר לשון בטלו וקאמר לדידיה ימים לא בטלו א"כ לא סבירא הברייתא כרב ששת דרב ששת קאמר ימים נמי בטלו משום דלשון בטלו משמע בכולו כן נראה לי:

הלכה כאבא שאול – נראה דהלכה כמותו בכל מאי דפליג אתנא קמא בין במקצת היום ככולו בין לענין אם לא גילח מדלא מפליג בהלכה כאבא שאול במקצת היום ככולו ולא בגילח הרי"ן בירושלמי מקשה לרבנן דאבא שאול מה בין יום שלשים ליום שמיני דקאמר מקצת היום ככולו ומגלח ערב הרגל ויום שלשים לא אמר מקצת היום ככולו שיהא מגלח בו ומשני משום כבוד הרגל התירו תדע שהרי חל שמיני שלו בערב הרגל מגלח ערב הרגל ואילו חל שלשים בשבת אינו מגלח בערב שבת:

אתיא פרע פרע מנזיר – יש שאומרים שאסור לאבל להיות סורק ראשו לאחר שבעה משום דאמרינן (נזיר דף מב.) נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק ואנן ילפינן מנזיר ואין נראה כלל דהא בנזיר אסור ודאי שאפילו תלש שערו אסור אבל לענין אבילות שהוא משום יפוי לא ובשעת מעשה שאלתי ממורי ריב"א והתיר לי והר"ר יום טוב פירש כיון דקיימא לן מקצת יום שבעה ככולו ועולה לכאן ולכאן מקצת היום ככולו ויכול לגלח ביום עשרים ותשעה ובתוספות הרב לא פירש כן דלא אמרינן שיהא יום שבעה לשני ימים לענין שלשים יום:

תלתין הוו – ולבר פדא דאמר בנזיר בפ"ק (דף ה.) נזיר להזיר כ"ט אסור שלשים שרי ונזירות הוא עשרים ותשעה יום לדידיה א"כ סבר על כרחך כדפירש אבא שאול מיהו יש לומר לכתחילה אינו מגלח בנזיר עד שלשים יום מדרבנן כדמשמע הכא ובירושלמי מקשה מן המשנה (שם דף טז.) דאמר גלח ביום שלשים יצא ומשני תמן לשעבר הכא מתחילה והיינו כדפרישית:

שאסור ברחיצה עד הערב – פי' בקונטרס ולערב יכול לרחוץ גופו בצונן אי נמי פניו ידיו ורגליו אבל כל גופו בחמין לא דאסור לרחוץ בי"ט א"נ יש לפרש בחמי טבריא א"נ לשטוף מותר כדאי' פרק כירה (שבת דף לט: ושם) אי נמי בחמין שהוחמו בקרקע ואמר בפרק כירה מחלוקת בחמין שהוחמו בכלי וא"ת מאי שנא דלא אמרינן מקצת היום ככולו בשלישי ובשביעי לרבנן ובשביעי לאבא שאול שרינן על ידי מקצת היום ככולו וכי תימא משום דאפשר לרחוץ ביו"ט ולא יהא ניוול תינח רחיצה אלא כיבוס מאי איכא למימר ואין נראה לר"י דכיבוס שרי בשלישי וי"ל דבאבילות שבעה חמיר טפי בה"ג מפרש הוא הדין רביעי וחמישי אסור עד הערב ע"כ פי' בתוספות והרי"ט פירש עד הערב היינו מבערב י"ט ולאפוקי דלא שרי מן הבקר ונראה דהוא הדין בכיבוס מותר לערב מעי"ט ולפירושו נראה דשבעה קודם הרגל אליבא דרבנן מותר מבערב י"ט ומדקאמר הכל מודים פירוש אפילו אבא שאול דשרי בשביעי מן הבקר הכא מודה לרבנן דלא שרי מן הבקר אלא יש לו דין שביעי לרבנן:

קברו ברגל רגל עולה לו מן המנין שלשים או אינו עולה – פירש בתוספות דהוא הדין דמיבעיא לן בקברו שני ימים קודם הרגל וקשיא לן דהא בסמוך משמע דפשיטא בקברו שני ימים קודם הרגל דקאמרינן מאי לאו אסיפא לא אירשא משמע דברישא ניחא ליה ושמא היה הרב רוצה לומר דתרוייהו מיבעי ליה וכי פשיט בעי למיפשט הכל ומשני דלא תיפשוט הכל:

דלא נוהגין מצות שבעה ברגל – ומיהו דברים שבצינעא נוהגין כדמשמע פ"ק דכתובות (דף ד: ושם) דקאמרינן כל אותן הימים הוא ישן בין האנשים והיא ישינה בין הנשים מסייע ליה לרבי יוחנן וכן פירש הרב בשם רבו ממתני' מצי למיפשט דאינו עולה למנין שבעה דקתני מפסיקין ואין עולין ולכל הפחות איירי לענין שבעה ומיהו יש לומר דנותן טעם מנין לו פשוט דמתניתין איירי שאינו עולה למנין שבעה אימא לענין שלשים:

ומלאכתו נעשית ע"י אחרים – אפילו בביתו אע"ג דאמר לעיל בפ"ב (דף יא:) היתה מלאכתו ביד אחרים בתוך ביתו אסור לעשות בבתיהם מותר וי"ל דהכא מיירי בדבר האבד:

דף כ.

שכבר נתעסקו בו ברגל – תנחומין וברכה בשורה והרי"ט דפירש לענין הבראה חולק על מחזור ויטר"י שפירש בשם רש"י שהיה אומר שאין עושים הבראה ברגל הואיל וליכא אבילות ולאחר הרגל נמי לא יעשוה הואיל ובטלה סעודה ראשונה פי' דמספקא ליה לרש"י אי הבראה במועד אי לאחר המועד דשמא הבראה אינו עסקי רבים הואיל ויחיד יכול לעשות ועל הבראה פירש לקמן כל יום ראשון אסור לאכול משלו אפי' אוכל שתי פעמים ביום דהא לא קאמר גמרא סעודה ראשונה אלא יום ראשון:

שלשה ימים אחרונים אין רבים מתעסקין בו – פירש בתוספות דהוא הדין דמלאכתו נעשית ע"י אחרים:

אמר רבי יוחנן אפילו יום אחד אפי' שעה אחת – קשיא לי דהא אית ליה לר' יוחנן הלכה כסתם משנה:

מה חג שבעה – ובירושלמי דייק אימא שמונה כשמונה דחג ומשני שמיני רגל בפני עצמו הוא ומויעש לאביו אבל שבעת ימים (בראשית נ:י') לא מצי לאתוי דהתם קודם קבורה היה ובירושלמי משני דאין למידין מקודם מתן תורה והתם בירושלמי מייתי קראי טובא:

כל מקום שאתה מוצא יחיד מקיל ורבים מחמירין - והוא הדין יחיד מחמיר ורבים מקילין הלכה כרבים ומשום דהכא איירי ביחיד מקיל נקיט הכי וכל מקום לאו דוקא דבהרבה מקומות פוסק כדברי היחיד והיכא דאתמר אתמר ועוד דבעירוב אומר הלכה כדברי המקיל אפי' לגבי רבים מיהו התם היינו ריב"ל ולא רבי יוחנן פר' מי שהוציאוהו (עירובין מו.):

יחידאה היא - ואף על גב דלעיל נקיט וחכ"א:

אייבו קיים - עדיין לא השיבותיך על אייבו כך פי' בקונטרס וקשה שהיה לר' חייא לומר אמך קיימת ולא אימא דמשמע אמו של ר' חייא ועוד דרב היה לו להשיב אבא ולא היה לו לקרות אביו בשם אייבו ונראה שר"ח גורס א"ל אבא קיים א"ל אבא קיים אימא קיימת א"ל אימא קיימת פירש ר' חייא היה שואל על אביו ואמו ורב היה משיב לו על אביו ואם שלו ואין לנו להקשות מה לנו לומר דרב בר אחוה דרבי חייא ובר אחתיה בשלמא לפירוש ראשון הביאו לומר מה היה חושש ר' חייא על אביו ועל אמו של רב כי לפירוש זה נמי י"ל דהוצרך יפה שלא תאמר מה היה לו לרב להשיב על אביו ואמו שלו כמו כן היה לו להשיב שאר בני אדם קיימין אבל השתא קמ"ל שהיה משיב לו לפי שהיה אחיו של ר' חייא ונוח לו להשמיעו חדשות טובות דלא לימא צא ובשר לקרובים כדאמרינן בריש פסחים (דף ג: ושם) צא ובשר לסוסים ולחמורים וי"ג אמר . ליה אבא קיים אמר ליה אימא קיימת א"ל אימא קיימת אמר ליה אבא קיים וכפר"ח וכענין שפירש ר"ח לגירסת ר"ח ורבי חייא היה שואל על אביו ואמו שלו והוא משיב על אביו ואמו של עצמו ומה שלא היה משיב לו כמו גירסת ר"ח שאם היה משיב לו אבא קיים כשהיה שואל על אביו שלו משום דהוה משמע שהיה משיב לו על אביו של רבי חייא שהיה רגיל לקרות אבי אביו אבא:

דף כ:

עולה לו - פירוש הרגל עולה לו למנין שאינו נוהג אלא יום אחד:

קורע או אינו קורע - דוקא כענין זה מיבעי ליה לפי שהיה חייב לקרוע בשעת שמועה אבל שמע שמועה רחוקה בחול אינו קורע כלל ואפי' על אביו ואמו וכן קאמר נמי בסמוך כי תניא ההיא בכבוד אביו ואמו והכי משמע לעיל דלא מצינו לר' חייא שקרע אע"פ שהיה אביו ואמו לגירסת ר"ח וא"ת אי מהא משמע דאינו קורע על אביו ואמו אמאי לא. קאמר ש"מ דאינו קורע יש לומר דאינו מביא ש"מ כי אם ממה שראינו שעשה אבל ממה שלא ראינו אינו מביא ראיה מכל מקום מדלא קבעי הש"ס כלל אם רבי חייא קרע

משמע א"צ לקרוע ובתשובת רבינו זקיני פי' דאינו קורע על שמועה רחוקה אפי' על אביו ואמו והרי"ן וגם בתוס' הרב מסופק והא דאמר בסמוך מי שאין לו חלוק וכו' מיירי כגון שהיה שאול מחבירו או נתמלא קרעים ונראה לי שיש לסמוך יותר על ה"ג מרב צמח גאון דאין קורעים לאחר ל' יום אלא על אביו ואמו בלבד וברכת אבלים נחלקו בה"ג אם שמע בשבת אם חייב לברך ברכת אבלים דיש מפרשים דנקרא דברים שבצינעא וי"א כיון דמברכין בג' או בעשרה לאו דברים שבצינעא הוא:

ואחותו נשואה בין מאביו בין מאמו – לא מיבעי מאביו אלא אפי' מאמו נמי:

על שניים שלהם – פי' הנולדים מהן אבל באחיהם ובנשותיהם היה מסופק בתוספות הרב בשם רבו ולא ידענא מאי שנא:

על אבי אביו ועל בן בנו – פירוש בתוספות הרב בשם רבו דהוא הדין אבי אמו ובת בתו:

באפה נהוג אבילות – פירוש בתוספות בכל דיני אבלות נעילת הסנדל ורחיצה וסיכה וכולן כל זמן שהוא בפניה ובפ"ק דכתובות (דף ד:) קאמר עמו בבית ושמא באפה דוקא או שמא בכל הבית:

ומרחצת לו פניו ידיו ורגליו – בחמין קאמר דאילו בצונן היא נמי מותרת:

אלא בחמיו וחמותו – והוא הדין היא נוהגת עמו בחמיה וחמותה והא דקתני לעיל כל שמתאבל עליו מתאבל עמו בכל שאר קרובים קאמר אבל אשתו יש חילוק בין חמיו וחמותו לשאר קרובים:

אתא בריה קרע באפיה – להיות נוהג עמו אבילות ותימה כיון דקרע כבר וכי צריך לקרוע כלל לפני הקרובים ושמא לאשמועינן דבאפיה נוהג אבילות והר"א פירש אתא בריה קרע באפיה לפי שאמימר קרע מיושב ואתא בנו להזכירו שהוא טעה לקרוע מיושב והקריעה זה עשה בנו של אמימר ועל ידי כך נזכר אמימר וקרע פעם שניה מעומד:

דף כא.

אלא מעתה ועמד ואמר ה"נ – משמע ועמד ואמר היינו אפי' מיושב והא דאמרינן פרק מצות חליצה (יבמות דף קו.) בתי עמודי לכתחילה שמא צריך עמידה מדרבנן מיהו קשה דועמדו שני האנשים (דברים י"ט:י"ז) דבעינן עומד וי"ל דועמד ואמר ודאי משמע אפי' מיושב כמו ועמדו וקדשו (לעיל דף יח:) אבל ועמד לחוד לא משמע הכי:

דאי לא תימא הכי וישכב ארצה וכו' – אע"ג דושכב ארצה כתיב נמי אצל הילד דבת שבע אע"ג דלא גבי מת כתיב אלא על בנו ושמא הואיל והנביא אמר לו מות ימות הרי הוא כמת ואע"פ שהתפלל עליו שיחיה וכענין זה אמר בירושלמי הקב"ה שהיה יודע

שעתיד להיות מבול היה מתאבל על עולמו קודם המבול ובתוס' הרב הקשה כי הסוגיא משונה בתחילה אומר מלתא יתירתא עבד דאי לא תימא הכי והדר מקשה דלא יצא ידי חובתו ונ"ל דהכי פי' מלתא יתירתא וה"נ כפה מטתו ושכב ע"ג קרקע וא"כ עבד מלתא יתירתא דליכא למימר ושכב היינו כפיית המטה דהא לא יצא ידי חובתו מכפיית המטה א"ל כעין וליכא שום יתור וניחא ליה לשנויי הכי מלומר שהיה מלתא יתירתא ולהוכיח קריעה מכפיית המטה:

אלו דברים שאבל אסור בהן – הכא לא חשיב דברים שמצווה עליהן כגון כפיית המטה ועטיפת הראש דלא חשיב אלא מילי דאסור בהן תפילין ושאילת שלום לא חשיב דאין זה כל ימי האבל כדאמר לקמן תכבוסת לא חשיב דהויא בכלל רחיצה אע"ג דלעיל (דף טו.) מייתי תרי קראי לרחיצה ולתכבוסת אבל הני דלא נוהגים כל השבוע לא לאפוקי מפי' הר"א שפירש שרבינו שמואל היה מתיר לאבל לעשות מלאכה אחר ג' ימים ומה שאין נוהגין עתה לעשות עטיפת הראש וכפיית המטה סמכינן אהא דאמרינן בירושלמי אכסנאי אינו חייב בכפיית המטה דלא לימרון חרש הוא פי' מכשף וכמו כן אנו בין הנכרים ויש בינינו עבדים ושפחות ועוד יש ליתן טעם בכפיית המטה לפי שמטות שלנו כך יכולין לשכב בנחת מצד זה כמו מצד זה ואין ניכרת הכפייה דיש להן ד' קונדיסים מלמעלה כעין רגלים וכדאמרינן לקמן דרגש אין צריך לכפותו ועוד יש ליתן טעם בעטיפת הראש שלא היה מביא כי אם לידי שחוק ענין עטיפת ישמעאלים:

ואסור לקרות בתורה – בתשובת רבינו יצחק זקני כתב כי רבינו יעקב היה אוסר בימי אבלו באיוב ובקינות ובדברים הרעים שבירמיה מדלא תני ליה בשמעתין כמו ט' באב שילהי תענית (דף ל.) ובימי זקנותו חזר והתיר ובירושלמי אמר אבל שונה במקום שאינו רגיל משמע ששונה כמו בט' באב שאומר בפרק בתרא דתענית (שם) אבל קורא במקום שאינו רגיל וה"ק התם כל מצות הנוהגות באבל נוהגות בט' באב ואסור לקרות בתורה כו' אבל קורא במקום שאינו רגיל וקורא באיוב וקינות וכו' משמע לכאורה דאבל וט' באב שוין כדקאמר בירושלמי ומיהו אבל שונה במקום שאינו רגיל משמע דהא דוקא שרי ולא באיוב ובקינות ובירמיה ומה שהביא רבי יצחק ראיה לאסור מדקאמר לעיל (ד' טו.) אסור בדברי תורה שנאמר האנק דום ומשמע הכל אין נ"ל ראייה דלא קאמר אלא מדבר המשמחו כדאמר בתענית (ד' ל.) משום שנאמר פקודי ה' ישרים משמחי לב תדע דכולהו לאו דוקא דהא קאמר אסור בתפילין שנאמר פארך חבוש עליך ואינו אסור כל ימי אבלו:

משלישי ואילך – ושלישי חשבינן [מקצתו] ככולו ומדרבנן דהא לא מייתי. קרא אלא לשני ימים דכתיב ויתמו ימי בכי אבל משה הר"א והאי ויתמו בתפילין וכן ואחריתה כיום מר טפי מכל שאר מילי דכל שעה שהוא מר נפש מתעולל בעפר ואין זה פאר כדפירש בקונטרס בכתובות (ד' ו:) ריב"א ובט' באב היה אומר ר' יצחק זקני דשרי כמו בשלישי דשרי:

חולץ ומניח אפילו מאה פעמים – פי' חולץ בפנים חדשות ומניח כשילכו וכן כל שעה שילכו מאה פעמים ביום וטעמיה משום בין לר"א בין לרבי יהושע בפנים חדשות אסור לר"א להניח אסור ולרבי יהושע אפי' חולץ:

דף כא:

מכאן ואילך עושה בצינעא בתוך ביתו – פי' בתוספת הרב במתפרנס מן הצדקה קאי והכי משמע לעיל דקאמר לעיל (ד' יט:) הקובר מתו ב' ימים קודם הרגל מונה ה' ימים אחר הרגל ומלאכתו נעשית ע"י אחרים משמע דהאבל אסור כל ז' והתם נמי לא שרינן לעצמו שיהא עושה מלאכה וה"נ תניא במסכת שמחות (פ"ה) אבל כל ז' ימים אסור בעשיית מלאכה הוא ובניו ובנותיו ועבדיו ושפחותיו ובהמתו כשם שהוא אסור לעשות לו כך אחרים אסורים לעשות לו פי' חוץ מזיתיו הפוכים ומלאכת האבד מיום ג' ואילך עושה מלאכה דוקא במי שמתפרנס מן הצדקה ובצינעא אבל אמרו חכמים תבא מארה לשכיניו כו' בר קפרא אומר אף בשלישי לא יעשה כך הביא בתוס' הרב ולכאורה נראה דכיון דילפינן (לעיל דף כ.) מוהפכתי חגיכם לאבל מה חג ז' לענין מלאכה איירי וגם הר"א מסופק דלמא אעני דוקא קאי אבל בשם רבינו שמואל אמר בכל אבלים קאי מדלא קתני מכאן ואילך עושה עני בצינעא ולא כדפרישית:

מכאן ואילך הולך – פי' בתוספת הרב ועל זה סומכים שבאים בבהכ"נ בט' באב ואיני יודע אם הוא מנהג טוב ומדבריו מצינו למדין שחושב ט' באב כמו לאחר שלשה ונפקא מינה לענין תפילין כדפי' לעיל:

מדבר עמו תנחומין ואינו שואל – וקשיא למ"ד מכאן ואילך שואל ומשיב:

מתה אשתו ונשא אשה אחרת – משמע בתוך ל' יום דאי לאחר ל' יום היכי קאמר אינו רשאי ליכנס לביתו לדבר עמו תנחומין הא בשאר מתים נמי אמרו אינו מדבר עמו תנחומין וצריך לאוקמי באין לו בנים לפי' ר"ת שמתיר לישא אשה אחר שבעה א"נ בהניחה לו בנים קטנים שמותר לישא מיד ולבעול אחר ל' יום לפירוש רבינו יצחק

והאריך בתוספות פרק קמא דכתובות (דף ד. ושם בד"ה אבל איפכא) ובליקוטין כתוב בתשובה:

מקום קרוב – פירשו בהלכות גדולות דהיינו י' פרסאות:

אפילו בא ביום שביעי ממקום קרוב – וא"ת והא מקצת היום ככולו וי"ל כגון שלא עמדו עדיין מנחמין מאצלן ויש נמי בפ"ק דכתובות (דף ח:) ברכת אבלים בעשרה כל ז' ומסתמא היינו ביום א"נ י"ל מקצת היום ככולו לא הוי בלילה לענין שום דבר כדאמרינן במגילה בפ"ב (דף כ.) דשימור לילה לאו שימור הוא לענין שבעה נקיים:

דף כב.

הלך גדול הבית לבית הקברות מהו – פי' מי מונה לעצמו או לא דשמא כיון שהוא טרוד בעניני מת וכששמעו הם שמע גם הוא ימנה עמהן או שמא מונה לעצמו ולא ידענא מאי הוי דינא בגדול הבית שבא ממקום קרוב אי מונה עמהן הואיל והוא עיקר ויש ליתן טעם לומר שהוא מונה לבדו הואיל ואינו יודע האבילות או טעם להיפך דהואיל משום המת הלך ימנה עמהם:

דאתא בגו תלתא יומין – כשאתא גדול הבית בתוך ג' ימים מונה הוא עמהן וכדאמרינן לעיל ג' ימים הראשונים מונה עמהם וקשיא לי דהא קיי"ל כר"ש דאפי' ביום ז' מונה עמהן כדאמרינן לקמן וא"כ מה לי תוך ג' מה לי לאחר ג' ונראה מתוך ה"ג דאפי' לר"ש (בר יוסי) הוי חילוק דתוך ג' ואחר ג' מקום רחוק שפי' הא דאתא בגו תלתא יומי מונה עמהן אפי' בא ממקום רחוק אתא לבתר תלתא יומי ממקום קרוב אפי' תוך ז' מונה עמהן ובסמוך פירש אפי' לר"ש אתיא הך מילתא ועוד יש לפרש דה"פ הלך גדול הבית לבית הקברות מהו דמיבעיא ליה אם אותו שבא מונה עם הנשארים וכך פי' ר' יצחק ז"ל והוא כשיש גדול הבית בבית אז מונה עמהן הבא אצלם ממקום קרוב ומצאם אבלים שאע"פ שאבלותם חל מקודם לשלו ומצאם יום או יומים יסיים עמהן. לרבנן כשבא גדול הבית תוך ג' ימים שפירש גדול הבית ג' ימים ולר"ש אפי' ביום השביעי ודוקא כשיש גדול הבית בבית כי אז בטל אצלם והכי פי' איבעיא להו הלך גדול הבית לבית הקברות פי' הלך ללות מת עד עיר אחרת וקברו שם מהו שיהא מונה עמהן אותו שבא אצל אבלים שבעיר שמת בה מונה עמהן אע"פ שאין גדול הבית עמהן שם [או לא] דהא דבעינן גדול הבית בבית למעוטי האי נמי קאתי אע"ג דידע בהאי אבילות ושייך בה או דלמא לא אתא למעוטי אלא היכא דאיתא גדול הבית בדוכתא אחריתי דלא ידע בהאי אבילות כלל אבל הלך לבית הקברות כיון דידע בהאי אבילות חשיב אבילות דידהו עיקר ובטל האורח

גבייהו א"ל מונה עמהן והתניא מונה לעצמו לא קשיא הא דאתא גדול הבית בגו תלתא יומי מבית הקברות דאז הוא מונה עמהן וגם האורח מונה עמהן אם בא בתוך שלשה לרבנן או בתוך שבעה לרבי שמעון הא דלא אתא גדול הבית בגו תלתא יומי דלא חשיב אבילות דידהו עיקר דלימני הא דאתא מעלמא בהדייהו מאחר שאין גדול הבית מונה עמהן ולא מיבעיא לרבנן שאין גדול הבית מונה עמהן כי לא אתא בגו תלתא אלא אפי' לר"ש דאמר אפי' ביום ז' מונה עמהן ה"מ אחר דלא הוה ידע ביה בתחילה ובטל לגבייהו כיון דגדול הבית נמי מני בהדייהו והם תחילת האבילות ועיקרו יותר ממנו שלא ידע בתחילת האבילות אבל החוזר מבית הקברות שהיה בתחילת האבילות אינו מונה עמהן היכא דלא אתא בגו תלתא יומי בין אם יש גדול הבית בין אם אין גדול הבית כי הא דא"ל רב לבני הצלפוני דאתי בגו תלתא החוזר מבית הקברות בגו תלתא לימנו בהדייכו דלא אתו בגו תלתא יומי מימני לנפשיה עכ"ל ז"ל הירושלמי הרי שבא ומצא אבל בתוך ביתו בשני ובשלישי משלים עמהן ברביעי מונה לעצמו ר"ש אומר אפי' בז' משלים עמהם ריב"ל אומר הלכה כר"ש כשיש גדול המשפחה בבית אבל כשאין גדול המשפחה מונה לעצמו ולפי הירושלמי היה נ"ל דאינו פוסק כר"ש אלא כשיש גדול המשפחה בבית אבל אם אין גדול המשפחה הלכה כרבנן דבתוך ג' ימים מונה עמהם לאחר ג' מונה לעצמו ולפ"ז אתי שפיר אפי' אליבא דהלכתא דאתי בגו תלתא לימנו בהדייכו בגדול הבית בבית דכמו שאין גדול הבית הלכתא כרבנן כמו כן בגדול הבית עצמו והוי דינא כרבנן: **מהדריתו אפייכו אתחילו מנו** – אבל אותם ההולכים עם המת משיסתם הגולל בין גדול הבית בבית בין הולך לבית הקברות וכן המנהג ובירושלמי אינו כן דהכי תנן מת שהוליכו אותו ממקום למקום כגון אלו דקברין במקום אחר אית תניא תני אלו שכאן מונין משיצא המת ואלו ששם מונין משנסתם הגולל ואית תני הני והני משנסתם הגולל ורב סימון בשם ריב"ל הכל הולך אחר גדול המשפחה ר' יעקב בשם ר' יוסי לחומרין מהו לחומרין שאם היה גדול המשפחה כאן אלו שכאן מונין משיצא המת ואלו ששם מונין משנסתם הגולל וגדול המשפחה שם אלו ואלו מונין משיסתם הגולל וקשיא מהו לחומרא הא זימנין אזלינן לקולא בתר גדול הבית כגון שגדול המשפחה כאן שכולם מונין משיצא המת מן הבית דהוה קולא לכן נראה לפרש שאם גדול המשפחה כאן מונין מיד ומתחילין להתאבל עמו לכבודו מיד כשישמעו אפי' שלא בפניו אבל עיקר אבילות יתחילו למנות משיסתום הגולל וכן איתא בהדיא ר"ג זוגה דמכת. אחתיה סליק אחיה עמה אמר ליה רבי מנא כיון שיש גדול הבית מסלקת גבי אחוך שלוף סנדלא ובתוספות הרב פירש שהש"ס אינו מחלק כך:

דף כב:

מעשה בגדול הדור – אין זה מעשה לסתור דהא דנמנע ולא חלץ זהו מפני גדול הדור שעמו ובמס' שמחות (פ"ט) קתני עלה ואין ראוי לחלק כבוד לו והאחרים הראויין לחלוץ אף על אביו ועל אמו ואם אינן ראויין אינו חולץ כדי שלא יחלצו אחרים ומעשה בר' יעקב כו':

עד שיגערו בו חביריו – נראה דרגל אינו מבטל דבר זה מדאמרינן בירושלמי רבי שמואל בר אבדימי דמנה תלתין יומין קמי מועדא שאיל לרבי מנא א"ל כל דבר שהוא תלוי בז' ול' הרגל מפסיק ברם הכא עד שישלח פרע ויגערו בו חביריו ויאמרו לו צא מעמנו ובשמחה נמי אשכחנא הכא י"ב חדש ואין רגל מבטל ויש ספרים שכתוב בהן או יגערו בו חביריו בירושלמי ונראה שהוא טעות סופרים כי אם כמו שכתבתי עד שישלח פרע ויגערו בו:

ולשמחת מריעות – פירש בקונטרס סעודות שעושים ריעים ואהובים זה לזה וכ"נ דדוקא לשמחת מריעות מותר לאחר ל' יום אבל שמחת חתן אסור אפילו לאחר ל' יום. והא תניא לשמחה ל' ולמריעות ל' וה"נ פריך בריש פ"ק דבבא מציעא (דף ב.) והא זה וזה קתני וכן בפ"ק דסנהדרין (דף ח.) גבי זימון בג' וברכת המזון בג' וטובא איכא ויש מקומות שאינו שואל כגון בפ"ק דנדרים (דף ד:). גבי אסור אסור ובפרק גיד הנשה (חולין דף צח. ושם) גבי אסורות ובפרק בית כור (ב"ב דף קד.) גבי בית כור אני מוכר לך כבית כור וי"מ ולשמחת מריעות מותר ליכנס לאלתר ואנן בסעודת חתן איירינן הא דאמרינן בירושלמי ובמסכת שמחות (פ"ט) אם היה סעודה של מצוה מותר לא ידענא מהו קורא סעודת מצוה להתיר באבל אם דוקא סעודת קידוש ר"ח פירש הר"א בשם רבינו שמשון דלסעודת ברית מילה מותר ליכנס דלא חשיבא שמחה כדאמרינן בפ"ק דכתובות (דף ח.) דלא מברכינן בה שהשמחה במעונו משום דטרידי וליכא שמחה ולהר"א לא היה פשוט דגרע משמחת מריעות וגם פירש דאסור לאכול אפי' עם המשמשין ואין לחלק בין סעודת המשמשין לסעודה עצמה ופסק דכניסה בלא אכילה שרי דאין שמחה בלא אכילה ושתיה ובתוספות הרב פוסק כלישנא דאמימר דמיקל טפי:

אחד האיש ואחד האשה – ובתוס' הרב פוסק כר"ש בן אלעזר דהלכה כדברי המיקל. ולא ידענא מאי קאמר דלקמן (דף כו:) אמרינן אבילות לחוד וקריעה לחוד:

דף כג.

רבי יהודה אומר לא הוצרכו – בירושלמי פוסק הלכה כדברי המוסיף בימים (שבעה) וראיתי כשהייתי קטן רבינו יצחק זקני שלא היה יושב במקומו עד שבוע רביעי ולא ידעתי טעמו שאם היה סובר כר' יהודה א"כ יסבור כמותו בשניה שאינו יוצא מפתח ביתו מיהו י"ל בהא אשכחנא טובא לעיל דאבילות שבעה וקי"ל הכי ושמא טעמו כרבנן ומשום דצריך לישב במקומו ואינו מדבר וטוב יותר שישב חוץ למקומו דשמא אין אסור לדבר כי אם במקומו:

עד שיעברו שלשה רגלים – עד שיהיה שלשה רגלים בלא שמחה ולא ישכח אהבת אשתו אי נמי כדי שישא אשה אחרת ולא יהא זכור מן הראשונה [שלא] יהא ב' דעות במטה ועוד פן יזכירנה אהבת אשתו לקנטרה ודומיא דהכא אמרי' לעיל (ד' כא:) מתה אשתו ונשא אשה אחרת אינו רשאי ליכנס לביתו כו' פירש ה"ר יונה דאין שייך לפסוק כרבי יהודה דאמר שני רגלים משום דקי"ל לעיל (ד' כב.) כדברי המיקל באבל דהא מילתא דפליגי בה הכא אין זו באבל דימי אבלו כלו להן:

ואמר לאחותה בבית הקברות – לאו דוקא שהאבל כל שבעה אסור וריב"א מפרש דזו היא האשה שאומר בזבחים פ' טבול יום (זבחים ד' ק.) שמתה בערב הפסח ואמרי' לעיל אפי' יום אחד אפילו שעה אחת בטלה ממנו גזרת שבעה ומיהו משמע שסובר כאותו הפירוש שפי' למעלה בשם ה"ר יונה שאסור ברחיצה עד הערב זהו מבעוד יום ודין הניחה לו בנים קטנים מיד מותר לישא ולבעול וכן אין לו בנים פירשתי בתוספות יבמות (ד' מג: ושם) וכן בכתובות פ"ק (ד' ד.) ובתשובות ומה שאמר במס' שמחות (פ"ז) בהאי מילתא דנסיב לאלתר ולא בא עליה עד זמן מרובה והאי דאמרינן אין לו מי שישמשנו מותר ואין צריך להמתין שלשה רגלים כתבתי במקום אחר:

כל שלשים יום לגיהוץ – דוקא גיהוץ אסור אבל בלא גיהוץ כגון כיבוס מותר דאמרינן לקמן (ד' כז:) אל תבכו למת הא כיצד שלשים יום לגיהוץ ולתספורת ובמסכת שמחות (פ"ז) שלשים יום לגיהוץ כיצד כו' ובירושלמי גזרת שלשים גיהוץ ותספורת אבל כיבוס משמע דשרי מדאמרינן פ' החולץ (יבמות מג:) גבי אלמנה מפני האיבול וקאמר באיבול שלה שלשים יום ופריך קל וחומר מה במקום שאסור לכבס מותר לארס במקום שמותר לכבס אינו דין שמותר לארס והדתניא במסכת שמחות (פ"ז) שמונה ימים קודם הרגל אם רצה לכבס ולספר הרשות בידו לא ספר לא כיבס ערב הרגל אסור לספר ולכבס עד שישלימו שלשים יום משמע דכיבוס נמי אסור נראה ההוא כיבוס היינו גיהוץ ומאחר דכיבוס שרי גיהוץ נמי שרי לדידן כדאמרי' פ"ק דכתובות (ד' י:) ופ"ד דתענית (ד' כט:)

דגיהוץ שלנו ככיבוס שלהן והקשה ה"ר שמואל מוורדו"ם דהא בשמעתין באביי נפיק כו' והא בבבל הוו קיימי דגיהוץ דאינהו אינו אלא כיבוס ומ"מ אסרי ותירץ רבינו יצחק דפעמים שהיו מביאים מא"י כלים מגוהצין או שמא פעמים שמביאין אומנין יודעין לגהץ כבארץ ישראל והא דתניא בתוספתא (פ"ב) כל אלו שאמרו מותר לספר במועד מותר לספר בתוך שלשים יום אבל כל אלו שאמרו מותר לכבס במועד אסור בתוך שלשים יום של אבל צריך לומר דכיבוס נמי היינו גיהוץ ומורי ריב"א זצ"ל היה אוסר לכבס בתוך שלשים יום ואין נראה לו לדחות כל אלו והא דקאמר בפרק החולץ (יבמות ד' מג. ושם) מקום שמותר לכבס היינו בהני דהתירו לגלח ולכבס בריש פירקין (ד' יג:) בא ממדינת הים ויוצא מבית האסורין ומה שאסור שם בתשעה באב לכבס היינו דוקא טעמא שיכול להמתין אחר תשעה באב הואיל ואיסורו אינו מושך כל כך וגרסינן שפיר במקום שמותר לספר כדפרישית וא"צ למוחקו וא"צ ליישבו באשה או בגילוח כל הראש כדברי המפרשים שרוצים ליישב גירסת הספרים והארכתי בתוספות יבמות (ג"ז שם) וגרסינן לקמן (ד' כז:) אל תבכו כו' הא כיצד שלשים יום לתכבוסת ולתספורת והא דאמר לעיל (ד' טו.) אבל אסור בתכבוסת משמע לאחר שבעה שרי התם במים איירי ולא בנתר וחול וזה יוכל להיות מותר לאחר שבעה בתוספות הרב כך פירש לאסור ובשם רבו פירש היתר ולפי מה שפירש דכיבוס אסור כמו גיהוץ ניחא קושיית ה"ר שמואל מוורדו"ם מיהו מורי לא היה מפרש ממש לאסור כל כיבוס אלא היה מפרש דהאי ברייתא דאסרה כיבוס היינו באי"י דכיבוס שלהן כגיהוץ שלנו וההיא דקתני גיהוץ ולא כיבוס היינו בבבל מיהו לפי זה לא היה אסור לדידן כי אם גיהוץ אכן היה ר"י מפרש בלא ראייה כמו שפירש רבינו יצחק הזקן דבבבל היו פעמים אומנים מא"י יודעין לגהץ וכלי פשתן אין בהן משום גיהוץ וחולק על הש"ס ירושלמי דקתני התם כל שלשים יום לגיהוץ אסור ללבוש כלי צמר מגוהצין חדשים וכלי פשתן מגוהצים לבנים פירש בתוספות הרב דהא דאסרי גיהוץ דוקא ללבוש אבל לגהץ מותר והא דקתני כל שלשים יום לגיהוץ היינו אסור ללבוש כלים מגוהצין כו' עד מותר להוליך כלים לגיהוץ בתוך שלשים ואיני יודע אם היה אומר הרב היתר בכיבוס תוך שבעה ומחלק נמי בין לכבס או ללבוש מיהו רבינו יצחק זקני מפרש בתשובתו דאפי' לכבס ולהניח אסור מדאסרינן בפרק בתרא דתענית (ד' כט.) לכבס ולהניח ועוד פירש בתשובתו דכיבוס שלנו מותר בט' באב כדאמרינן דגיהוץ שלנו ככיבוס שלהן משמע דכיבוס שלנו אינו ככיבוס שלהם והכי איתא בהדיא בפ"ק דכתובות (ד' י:) מיהו לענין ימי אבילות אסור בכיבוס שלנו אפי' בתשעה באב מחמירין העולם בכיבוס שלנו מתוך המנהג כמו שהחמירו לענין אבילות דבשר מליח

דשרי בהלכה ורגילין לנהוג בו איסור ומיהו איני מבין מנין לו להקל בתשעה באב יותר מימי אבלו דאדרבה בפרק בתרא דתענית (שם) נראה לי שמחמיר יותר לענין גיהוץ כלי פשתן בימי אבלו מבמועד ובמטפחות ידים השיב רבינו שאף על פי שהתירו במועד אסורין בימי אבלו כדאמרינן לעיל (דף יז:) כל שאמרו מותר לגלח במועד כו' והתניא אסורים ומוקי לה בתכפוהו אבליו:

רבא נפיק כו' – ופי' בתוספות דאביי ורבא הלכה כרבא וא"כ מותר ללבוש כלים מגוהצין צבועין אפילו חדשים או ישנים אפילו לבנים וכן פסק ר"ח:

דף כג:

יש אבילות בשבת – בדברים שבצנעא מיירי כדפירש בקונט' ובסמוך נמי לימא כתנאי מייתי פלוגתא דרשב"ג ורבנן דהוי דברים שבצנעא והכי משמע קצת בירושל' דלעיל אמתניתין דהשבת עולה פליגי רבי יוחנן וריב"ל אם אסור בשבת בתשמיש המטה משמע דפליגי כעין פלוגתא דהכא ואליבא דרבי יוחנן יש שאומרים שם מותר ואותו חולק על הש"ס שלנו דא"ר יוחנן בפ"ק דכתובות (דף ד. ושם) אע"פ שאמרו אין אבילות בשבת אבל דברים שבצנעא נוהג וקצת קשה לי תימה בשמעתין אביי אשכחיה לרב יוסף דפריס סודרא אריש'יה אמר ליה לא סבר לה מר אין אבילות בשבת אמר ליה הכי אמר ר' יוחנן דברים שבצנעא נוהג שמא היה סבור דפריס סודרא אריש'יה הוה דברים שבפרהסיא וכמאן דאמר פריעת הראש חובה ולא היה מחלק בין בביתו בין חוץ לביתו והוא השיב לו בביתו חשיב צנעא:

מאן דאמר יש אבילות בשבת מדקתני עולה – פירש הר"א ז"ל מדקתני ולא פירש ואין בה אבילות אלמא אבילות נוהג בה דאם לא כן היה לו לפרש הכי בהדיא אע"ג דעולה לא נהג בה אבילות דכיון דעולה משמע דנוהג בה אבילות ומשני איידי דקתני סיפא אין עולין סתם תנא ברישא עולה סתם ולא נהירא ופירש ר' שמעון זצ"ל מרבו מאן דאמר יש אבילות דקתני עולה משמע דעולה לכל מנין שבעה ולאבילות שינהג בשבת מה שנהג אתמול ומתוך כך תעלה שבת לחשבונו כשם שע"ש עולה לחשבונו מ"ד אין אבילות בשבת דקתני אינה מפסקת אע"ג דחשיבא כולי האי לבטל אבילות בגוה מ"מ אינו מפסיק דאל"כ פשיטא וקפריך ואלא הא דקתני עולה דמשמע דנוהג אבילות כשאר ימים ומשני איידי דקתני גבי י"ט אין עולין לגמרי לא למנין ולא לאבילות משום שמחה דכתיב בהן כדפרישית תנא רישא נמי עולה באותו לשון עצמו דתנא בי"ט תנא בשבת דלא להפליג בלשון המשנה ומיהו עולה דשבת אינו למנין דלאבילות לא סלקא אלא אי

נהגא אבילות בגויה וא"כ לפי פירוש זה ואלא הא דקתני עולה ומשני לעולם לא נהגא ואיידי דתנא כו' וא"כ המשנה אין שטת הש"ס לומר איידי דתנא הא תנא נמי הא אלא במילתא דאמת אלא דלא צריכי אבל דברים נראים שקר אין לו לשנות ועוד יש להקשות לפי מה שמפרש אי הכי ליתני שבת אינו עולה והוי דומיא דסיפא יותר עד כאן לשון הר"א ובתו' הרב מקשה דמשמע אפילו למאן דאמר דלא נהגא עולה למנין שבעה וא"כ ברגל נמי אע"ג דלא נהגא יהא עולה ולעיל אמרי' לענין שבעה לא קמבעיא ליה דלא נהגא מצות שבעה ברגל ומתרץ אע"ג דשבת עולה רגל אינו עולה הואיל ואין אבילות כלל משום דכתיב בהן שמחה שבת מיהא לא כתיב שמחה אפילו אינה נוהגת עולה בירושלמי מפרש טעמא דשבת דאין אבילות נוהג בו משום דכתיב (משלי י':כ"ב) ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה ושבת כתיב ביה ברכה:

ואינו אוכל בשר ואינו שותה יין – נראה דכי היכי דשרי בפרק בתרא דתענית (דף ל.) גבי ערב תשעה באב בשר כל זמן שאינו כשלמים ויין מגתו הכי נמי שרי באונן מיהו אין רגילין לנהוג בהן היתר לא בכאן ולא בתשעה באב תימה משמע דאונן חמור מאבל דלא מצינו אבל שיהא בו איסור בבשר וביין ולענין קדשים אשכחן דאבל אוכל בקדשים ואונן אסור ובשאר דברים החמירו באבילות בכפיית המטה ונעילת הסנדל ועטיפת הראש וטובא איכא ובאונן שרי וי"ל דדברים שהן משום אבל מותר גבי אונן ובאבילות אסורין אבל דברים שאינם אסורין משום אבילות אלא משום שיש לו להיות טרוד בקבורת מתו ולא ימשך אחר דברים אחרים כגון אכילת בשר ושתיית יין אסירי באונן דוקא ותשמיש המטה דמשמע בסמוך דאסור באונן בהא נמי שמא ימשך או שמא שמחה יתירתא וחוצפה כך מצאתי ובתגלחת ובתכבוסת לא ידעינן אי שרי באונן ואין ללמוד איסור לגלח מדתני' במס' שמחות היה מגלח ואמרו לו מת אחד מקרוביו הרי זה יגמור משמע הא לא התחיל אסור דלמא בשמועה איירי ולאחר שנקבר ובשם ריב"א כתבתי דתגלחת אסור דנפקא לן מראשיכם אל תפרעו (ויקרא י':ו') הא כולי עלמא אסירי ואינהו אוננים הוו ובתשמיש המטה דאסרינן בסמוך וראו להתיר באנינות כדאמרינן פ"ק דכתובות (דף ד. ושם) ובאבילות אסרו דקאמרינן התם מכניסין את המת לחדר ובועל בעילת מצוה ופורש והא דקאמרינן התם אבילות דהכא קילא ואתי לזלזולי בה ומקשה מאי קולא אילימא דקתני בועל בעילת מצוה משום דלא חיילא אבילות עליה אינו רוצה לומר שאין קולא בדבר אלא הכי קאמר אין קולא באבילות כי אם באנינות ולא אתי לזלזולי באבילות:

ואין מברכין עליו – פירש בקונטרס בברכות פרק מי שמתו (ברכות דף יח. ושם) ברכת המוציא ואין מזמנין ברכת המזון ותימה גבי המוציא מה שייך לומר אין מברכין עליו בשלמא גבי ברכת המזון שייך צירוף אלא גבי המוציא מאי שייך צירוף ויש לפרש דבגמרא קאמרינן דאין מברכין עליו אלא מצוה לחלק דהוו כשנים שאכלו שמצוה ליחלק ואין זה האונן מצטרף עמהן ואין מזמנין עליהן עמהן לומר נברך שאכלנו משלו ואי לא הוה תני אלא חדא הוה אמינא לענין נברך שאכלנו משלו דאין מצטרף אבל מצטרף להיות להם דין שלשה לברך אחד מהן בעבור חברו להכי תני תרתי וריב"א מפרש דאין מברכין ומזמנין חדא לומר נברך שאכלנו משלו וחדא לברך בשם כמו שמזכירין שם בעשרה פירש בקונטרס בפרק מי שמתו (ג"ז שם) ואינו מברך אין צריך לברך ברכת המזון משמע מפירושו דאין אסור לברך ובשמעתין נמי פירש כענין זה ומיהו מדקאמר בריש פרק מי שמתו התם למאן דאמר [תוך] ארבע אמות הוא דאסור פירש רבינו יצחק בברכות דאיכא איסור לברך וגם בתוספות הרב פירש דאסור לברך ותימה לרבי יצחק דהשתא נהגו לברך ולזמן והיה אומר דלא איירי הכא רק כשהוא עוסק בצרכי המת שאין לו להתבטל מן המצוה אבל בשעה שאינו עוסק שרי אי נמי בשעה שאחרים עוסקים והוא אינו עושה כלום ומיהו בירושל' אינו משמע כן והכי איתא התם אינו אוכל כל צורכו ואינו שותה כל צורכו כו' ואינו מברך ואם בירך אין עונין אחריו אמן ואם ברכו אחרים אינו עונה אחריהם אמן ואם משום ביטול מצות עסק במתו מה ביטול יש בעניית אמן מיהו נראה לי משום שמיעת הברכה שלא תהיה אמן יתומה ועוד דאמרינן לקמן הן עומדין ומתפללין והוא יושב ומצדיק עליו את הדין ומשמע שאינו עוסק בו כלל אלא יושב ודומם ונראה דאסור לברך ושוב מצאתי בירושל' דריש פרק מי שמתו תני אם רצה להחמיר על עצמו אין שומעין לו למה מפני כבודו של מת או משום שאין לו מי שישא משאוי ופריך והא תניא פטור מנטילת לולב וקא סלקא דעתיה דמיירי ביום טוב ובו אינו טרוד לישא במשאוי ומשני תפתר בחול פירוש בחולו של מועד ופריך והתניא פטור מתקיעת שופר אית לך למימר בחול ולא ביום טוב אמר ר' חנינא מכיון שהיו זקוקים להביא לו ארון ותכריכין דתנינן תמן מחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה ועל עסקי המת להביא ארון ותכריכין נמי כמו שהוא נושא משאוי דמי משמע דפליגי בשבת וביום טוב דאינו מברך במאי דאמרינן מיהו הא קשיא לן דאמרינן בסיפא בשבת מברך ומזמן וצריך עיון:

דף כד.

בעא מיניה ר' יוחנן משמואל – מיהו ר' יוחנן לא קיבל משמואל דאיהו סבירא ליה דברים שבצינעא נוהג כדפרישית לעיל:

הא אחר שלא פרע כו' – אע"ג דפשטי' דקרא הא אחר פורע ופורם ואם הם יעשו ימותו נראה דאסמכתא בעלמא הוא דהא לא מייתי להו סוף פרק הנשרפין (סנהדרין דף פג.) גבי אלו שבמיתה:

ושמואל לטעמיה – פי' בתוספ' הרב דרב סבר דעטיפת הראש שאינה כעטיפת ישמעאלים הויא עטיפה ומסתמא רב ושמואל הלכה כרב יש מפרשין דרחיצת ידים דקאמר הכא רשות היינו כמ"ד פרק במה מדליקין (שבת דף כה:) דבלא אבילות הוא רשות אבל לר"נ בר יצחק דאמר התם ואני אומר מצוה באבל נמי הוי מצוה ולא רשות ונראה דלא צריך למימר הכי אלא הכי פירושו הכא דמשום אבילות אינו חובה להראות אבילות בשבת:

לא שנו שאין לו מנעלים ברגליו – תימה דכי היכי דמנעליו מוכיחין עליו אמאי לא אמרי' אחד מהני מוכיחין ונמצא דאינו חובה כי אם האחד ושמא במנעלים יש הוכחה יותר:

וכל קרע שאינו בשעת חימום אינו קרע – נראה דהא דאמר לעיל (דף כ:) מי שנזדמן לו חלוק בתוך ז' אע"פ שאינו שעת חימום שמא דוקא כגון שקרע כבר והכא מיירי בשלא קרע עדיין א"נ כגון שאין לו חלוק בשעה ראשונה חייב לקרוע כשיהיה לו אפי' שלא בשעת חימום ולי נראה דבכל שעה שיוכל להתחמם על מתו אפי' לזמן מרובה אחר מיתתו קרוי שפיר בשעת חימום כמו שאמרו ברבנן משום דמדכרי שמעתייהו הוא הדין נמי בכל מת שיוכל להתחמם עליו והא דפריך בסמוך ולא משני הכי משום דבלאו הכי משני שפיר:

כי תניא ההיא בכבוד אביו ואמו – ומכאן קשה לי על מה שפי' למעלה (דף כ:) דגרסי' רבי חנניא מי שאין לו אלא חלוק אחד דמיירי בכה"ג דמחליף וקורע דהא גבי אביו ואמו אמר הכא מחליף וקורע כל שבעה ולעיל (שם) אמרי' על אביו ואמו קורע לעולם וצ"ע:

הכי א"ר יוחנן דברים שבצינעא נוהג – פסק בהלכות גדולות כר' יוחנן לאפוקי מרב ושמואל דאמרי לעיל תשמיש המטה רשות ודברים שבצינעא הוא ובפ"ק דכתובות (דף ד.) נמי קאמר עלה מסייע ליה לר' יוחנן דאביי ורבא סברי כוותיה ואע"ג דקיימא לן (לעיל דף יח. כב.) הלכה כדברי המיקל ה"מ במחלוקת של תנאים אבל במילתא דאמוראי לא אמרן מספקא לי כי היכי דשרי בתוך ביתו הני דברים דקריעה אי הוה אסור נעילת הסנדל בצנעא וכל שאר דברים:

עצרת כשבת – וכ"ש ר"ה ויוה"כ ר"ג אומר ר"ה ויוה"כ כרגלים וכ"ש עצרת לאחר חורבן ולישנא לא אתי שפיר דהוה ליה למתני ר"ג אומר אף ר"ה ויוה"כ כו':
וחכמים אומרים לא כדברי זה כו' – ולא שייך למימר היינו תנא קמא דנימא כולהו אתו לפרש מילתא דתנא קמא כי ההיא דלא ירבה לו נשים בפרק ב' דסנהדרין (דף כא.) וההיא (דהמקדש):
הלכה כר"ג – תימה כיון דאמר שמואל (לעיל דף יח. כב.) הלכה כדברי המיקל באבל אמאי איצטריך למיפסק הלכה כר"ג וי"ל דחומרא נמי היא דאם קברו סמוך לחשיכה ולא היה לו שעה אחת לנהוג בו אבילות או קברוהו נכרים ביום טוב או שמע שמועה קרובה ביום טוב אם הם כרגלים אינם עולים למנין שבעה ואם הם כשבת עולים:

דף כד:

אבא שאול אומר אף באיש אחד ושתי נשים – מפורש במסכת קדושין (דף פ: ושם) אע"ג דאין איש אחד מתייחד עם שתי נשים בשעת אבילות דטרידא שרי:
ואין אומרים עליו ברכת אבלים – פירש בקונטרס דמיירי בלא כלו לו חדשיו ומיהו אפי' מיירי בכלו לו חדשיו נהי דמתאבלים עליו כדאיתא בפרק ר"א (שבת ד' קלו. ושם) ובפרק יש בכור לנחלה (בכורות דף מט.) מ"מ אין מחמירין עליו כל כך לצערו כדאשכחן בהני דסמוך דלפי מה שהוא גדול מחמירין לכבודו:
ברכת אבלים ותנחומי אבלים – שמנחמים אותו בדברים: לעיל (ע"א) פירש בקונטרס דאם בא להחליף בגדים שכבסו קודם הרגל ללבוש בגדים שהן מכובסין כי חלוק הוא מלבוש ומכאן. משמע שר' שמעון היה מתיר בגדים שכבסו קודם הרגל ובתוס' פי' אם בא להחליף ללבוש בגדים שאינם מכובסים כי חלוק הוא מלבוש ורגילים ללובשו ולהחליף בלא כיבוס ור' יצחק זקיני סובר כך ועל פירש"י הקשה דאי שרי בגדים שכבסו קודם אבלו ומסתמא הכי נמי שרי בגדים המגוהצים קודם אבילות וא"כ מנין לו למעלה דאביי כרבי מנא ב"ר אלעזר בן שמעון שמא מקודם אבלו היו מגוהצין וי"ל דמדשרו הני דוקא ולא חדשים לבנים ש"מ דסבירא להו הכי ומיהו זהו המנהג עתה שמלבישין אותו לאדם אחר יום או חצי יום ואין זה קרוי בגד מכובס לדידיה:
רבי עקיבא אומר בן שנה כו' – ולא סגי בי"ב חדשים ובמסכת שמחות נראה לי ר"ע כו' פירוש דלא בעי ג' שנים ואם מת ביום שלשים פוסק בפ' יש בכור (בכורות ד' מט.) שלשים יום באדם אינו נפל ויום שלשים לענין אבילות כיום שלפניו ואינו מתאבל וה"ה מסתמא לענין בכור:

דרבי אלעזר א"ר אושעיא היא – והא דלא מייתי ברייתא דר"א בן יעקב דמפיק תשלומין מוקראתם ובקצרכם איזהו חג שאתה קורא וקוצר הוי אומר זה חג השבועות וריש לקיש אמר חג הקציר איזהו חג שאתה חוגג וקוצר בו הוי אומר זה עצרת ויש לומר דלא ידעינן כמה ימים אי לאו מדרבי אושעיא כדאיתא פרק אין דורשין (חגיגה דף יז: ושם) אלא קשיא מנא ליה דעצרת כרגלים בזמן הזה הא ליכא תשלומין ונהי דמתני' הכי משמע מדקאמרי עצרת כרגלים משמע לגמרי מיהו היא גופא מנא ליה י"ל כיון דעצרת חד יומא ונחשב כמו פסח וסוכות בזמן שבית המקדש קיים לענין תשלומין חשיב נמי לדידן כרגל דפסח וסוכות מיהו בר"ה ויום הכפורים משמע דלא סבירא להו הכי דליהוו חשיבי כשבעה ימים מדלא נקט אלא עצרת ולית ליה דרבן גמליאל ורב פפא דבסמוך דאמרי אפילו ר"ה ויוה"כ ישנן כרגלים דלעולם הוא במקום פסח וסוכות הקשה בתוספות הרב מה אנו צריכים שיהא ראש השנה כשבעה ימים בלאו הכי נמי מותר לגלח ערב יום כפורים דהוי קובר את מתו שמונה ימים קודם יום כפורים דבטלה הימנו גזרת שלשים ותירץ דנפקא מינה אם לא גילח ערב יום כפורים דאינו מגלח אחר יום כפורים אבל עתה דחשבינן ראש השנה כשבעה ויום הכפורים כשבעה וערב ראש השנה כשבעה ימים קודם ובין ראש השנה ליום כפורים שבעה ונקיט ליה בתר יום כפורים שני ימים ומגלח ואין נראה לי תירוץ זה דהא קיימא לן כאבא שאול דאמר לעיל (ד' יט:) מגלח אחר הרגל אלא יש לפרש דנפקא לן מינה לענין שמועה רחוקה דחשבינן לה שמועה רחוקה בהני שני ימים אחר יום כפורים וזהו דוחק גדול כי זה אינו מפורש בשום מקום שתחשב שמועה רחוקה פחות משלשים יום ויותר היה יכול לומר לענין דחשבינן אחר ראש השנה שבת שלישית דאמר לעיל יושב במקומו מיהו אין זה נראה שום קושיא כלל דהא דאמר שמונה ימים קודם הרגל בטלה ממנו גזרת שלשים יום היינו דוקא היכא דנהג אבילות שבעה ימים אבל זה שלא נהג אבילות כי אם יום אחד לא אמרינן יום כפורים תבטל שלשים ותמהתי למה לא פירש הרב כך כי דבר זה פשוט ובסמוך פירש כענין זה הרב יום אחד לפני החג וחג ושמיני שלו הרי כאן כ"א יום דדוקא בהני אומרים דשמיני עצרת הרי כ"א יום אבל מת ברגל שלא נהג אבילות קודם הרגל לא הוי שמיני עצרת כי אם יום אחד למנין שלשים כך נראה לי ואיני יודע הבירור כך פירש הרב ופירש בהלכות גדולות דהשתא דאית לן תרי יומי אי שכיב ליה שיכבא ביום טוב ראשון לא ינהוג אבילות עד מוצאי יום טוב שני (ימים) ואותו יום טוב שני עולה למנין שבעה ואי שכיב ביום שני ההוא יומא נוהג אבילות דכיון דיום טוב שני דרבנן אתי אבילות

דאורייתא דיום ראשון דהוי מן התורה כדאמרינן בזבחים (ד' ק:) ומבטל יום שני דרבנן ואין נראה לר"י וגם אין נוהגין כלל ובמקום אחר פירשתי.:

אלא קרוביו – ירושלמי ובלבד קרובים הראוין להתאבל כהדא דרבי אבין דמך במועדא לא גמל ר' מנא חסדא אמר בתר מועדא ניעבדא ליה יקרא ואסיק חכם שמת הכל כקרוביו מברין עליו אלו ואלו נראה לי מכאן משמע שיש הבראה בלא אבילות כגון ברגל ולקמן (ד' כה:) אמר אפי' רבו שלמדו חכמה אינו יושב עליו אלא יום אחד ותמיהני אם כן נצטרך הבראה לשמועה רחוקה ולא מצינו ברבי חייא שעשו לו הבראה אלא קאמר לעיל (דף כ:) והולך כלי אחרי לבית המרחץ ושמא לענין הבראה החמירו משום כבוד החכם:

דף כה.

וכף כדא אארעא ואנח עליה ספר תורה – ונראה דאפילו הספר תורה מונח בגבוה ממנו לא שרי מדלא אותבוה לספר תורה בגבוה ממנו וכן פירשתי במנחות בפרק הקומץ רבה (מנחות דף לב:). ושם הארכתי:

ורבי חייא ריבץ תורה וכו' – והקשה בתוספות הרב דמשמע בירושלמי שרב הונא מת קודם רבי חייא דאמר ליה לרבי חייא ארונו בא והכא משמע שרבי חייא מת קודם רב הונא ונראה לי דרב הונא אחר היה ואותו שבימי רבי חייא אין זה רב הונא תלמידו דרב ע"כ ומיהו קשה בירושלמי קאמר בעובדא דהכא רב הונא ריש גלותא ולפי הענין של הירושלמי היה משמע דזקפיה ר' חגא לארוניה דרב הונא כדי שלא יהא יושב אצל הצדיקים והכי איתא בפי' רבינו חננאל דרב הונא ריש גלותא:

חכם כיון שהחזיר פניו – פירוש חכם שמת כיון שהחזיר פניו אותו שקרע וגרסינן אפילו חכם שקרע על החכם כיון שהחזיר פניו שולל לאלתר דמשום כבודו של חכם הקורע התירו דגנאי הוא לצאת בבגד קרוע ולא נהיר':

דף כה:

שפעו מרזבי דציפורי דמא – מפרש בירושלמי דיהב נפשיה על גזרתם פירוש נשפך דמו על יחוד השם תוספתא פ"א שנתן נפשו על המילה:

דף כו.

ועל רבו שלמדו חכמה – בפרק אלו מציאות (ב"מ דף לג. ושם) פליגי רבי יהודה ורבי יוסי שרבי יהודה אומר כל שרוב חכמתו הימנו ורבי יוסי אומר אפילו לא האיר עיניו אלא במשנה אחת זהו רבו ומסיק שם עולא אמר תלמידי חכמים שבבבל קורעין זה על

זה כרבי יוסי ס"ל ופוסק רב ששת כרבי יוסי ופי' רבינו חננאל דהכי הלכתא ובשאלתות דרב אחאי פוסק כרבי יהודה דאמר כל שרוב חכמתו הימנו ומפרש בפר' אלו מציאות בתוספתא דהיו קורעין קריעה [דאין] מתאחה וכן פירש רבי יצחק בר יהודה ויותר היה נראה לי דמעשה רב דשמואל עבד כרבי יוסי כדאי' התם ורבא נמי מפרש מילתא דרבי יוסי ורבי אלעזר בירושלמי נמי עבד כוותיה ושמא היו מחמירין על עצמן:

ברכת השם מנלן - ועל ברכת השם דנכרים פליגי הכא בירושלמי אית דאמרי רבשקה ישראל מומר הוה אבל דנכרי לא ואית דאמרי נכרי הוה ובפרק ארבע מיתות (סנהדרין דף ס.) נמי פליגי בה בש"ס שלנו ובירושלמי הוה ריש לקיש קורע על ברכת השם:

ואחד השומע מפי השומעים - פירש בתוס' כגון מן העדים שאומרים זה ואם הוא אומר יכה יוסי את יוסי אין קורעין על זה וכן משמע בפ"ד מיתות (שם דף נו.):

אתיא קריעה - תימה אם כן נילף כל קריעות שלא יתאחו מקריעה קריעה ושמא לא מיסתבר ליה:

קדר כל האזכרות - תימה והא דקרעה בתער הסופר משמע כל המגילה ובירושלמי לא גרסינן האזכרות:

לא אמרו אלא בזרוע - ובירושלמי גרס ששרפה מלך ישראל בזרוע:

משכם משילו - לא שייך הכא למיפרך ואימא עד דאיכא תלתא אבל קצת קשה דאימר מילתא יתירתא הוה דמגלחי זקן ומתגודדים כתיב בהאי קרא ויש לומר דלא שייך למימר דלא נילף כלל אלא קריעה ולעיל (ד' כא.) הכי קאמר נמי נהי דגמרת שפיר קריעה מ"מ לא תילף מינה מעומד:

דף כו:

ובאיחוי אלכסנדרי - בירושלמי איזהו איחוי כל שאין מקומו ניכר ובמסכת שמחות (פ"ט) מפרש כל שאחוהו כל צורכו:

כך הלוקח אסור לאחותו - לא שמעתי אם מותר למוכרו לנכרי נהי דלוקח אסור לאחותו אם הוא נכרי מותר ואע"פ דמוכר צריך להודיע ללוקח היינו כדי שלא יעשה לוקח איסור אבל אין אנו חוששין אם יתפרנו הנכרי ולכאורה היה מותר ועוד צ"ע והאי וכשם שמוכר כו' הוי פי' לתנא קמא בלא הפיכה ולר"ש בן אלעזר אפילו ע"י הפיכה ובמאי דפליגי נראה דהלכה כתנא קמא וכן פירש הר"א:

תחילת קריעה שלש אצבעות - לא ידענא ממאי מפיק טעמא דלעיל (ד' כב:) מפקינן טפח מויחזק אין אחיזה פחות מטפח:

תניא נמי הכי – רבי יוסי סובר כן ורבי יוסי הלכה כמותו לגבי דרבי מאיר ורבי יהודה בפרק מי שהוציאוהו (עירובין ד' מו:) ועוד דה"ל מכריע:

קורע קרע אחד על כולן – במסכת שמחות (פ"ט) א"ל מת אביו וקרע והוא אינו אלא אמו יצא מתה אמו והוא אינו אלא אביו יצא מת אביו מתה אמו וקרע והוא אינו אלא אחד מן הקרובין יצא אחד מן הקרובין וקרע והוא אינו אלא אביו או אמו לא יצא ובירושלמי אמרו לו מת ראובן וקרע ואמרו שמעון היה יצא אמרו לו מת ראובן וקרע ואח"כ: אמרו לו קיים היה ומת אית תנא לא יצא וכן קרע על אביו ונמצא בנו אם מת על אתר אין צריך לקרוע כמה הוא על אתר כדי דבור ובסוף פרק בתרא דנדרים (דף פז.) כמו כן היא שנויה:

לפי שאין מוסיפין על אביו ואמו – פי' בקונטרס דאכולהו קאי דבין אם קרע על אביו קודם בין קרע על אחד מקרוביו קודם ולא ידענא מנא ליה דלישנא משמע דוקא על קרע אביו ואמו שהיה קודם:

אמר רב נחמן בר יצחק לפי שאינן בתוספת – תימה מאי מוסיף לפרש הטעם מן הברייתא ופירש הר"א בשם רבינו שמואל דלא גרסינן לפי שאין מוסיפין בברייתא והר"י הקשה בתוספות מאי שייך בתוספת נראה לי דמצי למימר דסבירא כמאן דאמר עד טיבורו אי נמי עד שיגלה את לבו אין זה כל כך כמו עד לבו מיהו יותר נראה לי דקאמר רב נחמן בר יצחק לפי שאינן בתוספת שצריך לקרוע עד לבו ואם אירע כך שלא קרע עד לבו מ"מ כיון דלא עשה כמו שהיה צריך אומר אין שייך תוספת מיהו לפירושו קסבר רב נחמן בר יצחק כיש אומרים עד לבו ואפילו למאן דאמר בסמוך עד טיבורו יש ליישב כמו שפי' שאין צריך לקרוע על אביו ועל אמו רק עד שיגלה את לבו מכל מקום אם קרע טפי שפיר משום כבוד אביו ואין כאן בל תשחית:

פורם מלמטה – בפ' בתרא דהוריות (ד' יב:) מפרש מה קורע למטה אם בצואר:

דף כז.

אם יכול למעט בעסקו ימעט – פירש בקונטרס בסחורתו ונראה דבדבר האבד קאמר וכן פי' לעיל (ד' כב.) גבי על כל המתים כולן רצה ממעט בעסקו רצה אינו ממעט וגם הרב פירש לעיל בדבר האבד עושה בצנעא בתוך ביתו נראה לפירושו דהכא מיירי באביו ואמו ומשום דהולך בדרך התירו לו שיגלגל עמהם אם אינו יכול למעט דבשאר מתים אינו ממעט כלל אם אינו רוצה ואי מיירי הכא בשאר מתים צריך לומר להפך הולך בדרך ואינו נוהג אבילות כל כך ומתנחם יותר אסור להרבות בעסקו יותר מאותו שיושב

בביתו ואינו מתנחם וה"ר יוסף פירש דהכא ימעט בעסקו לקנות צורכי סעודה ולפי שהולך בדרך רגיל לקנות צורכי סעודה יותר מבביתו שיש לו קונים עבורו וגם מוצא בביתו הרבה משום הכי נקט הולך בדרך ומה שפירש בקונטרס דאיירי כשאמרו לו על מיתת קרוביו כשהיה בדרך לא ידענא אי בעי למימר דאיירי במוליך סחורתו ממקום למקום כדפי' בקונטרס ור"ל דשמא שרי ליה לדידיה למכור סחורתו דכיון דהוליך אותה כבר וטרח בה ולא פשע בהליכתו שלא היה יודע לישב בביתו שיכול לשומרה או שמא הקונטרס ר"ל משום דאמרינן לעיל (דף כג.) שבת ראשונה אינו יוצא מפתח ביתו וזה אינו קושיא דאע"פ שאינו יוצא מפתח ביתו בעיר הא אמרינן (לעיל דף טו:) יצא לדרך (. חולץ ונכנס לעיר אלמא מותר לצאת (בו) ושמא דוקא בדבר האבד מותר לצאת לדרך:

מן המנחה ולמעלה – פי' בתוספות הרב דמספקא ליה אי מנחה גדולה אי מנחה קטנה דמקודם לכן אינו יושב עליה נראה לי דמכאן סמכו שלא לישב ע"ג כסא וספסל אע"פ שאין ראיה גמורה דשאני מטה הואיל וצריך כפייה ולא מצינו כפייה בכסא וספסל:

ואין מוליכין לבית האבל – זאת המשנה על כרחין נסדרה בהיפך ושמא כל זה מן הברייתא דלמעלה כמו שפירש בתוספות בההיא. דלעיל ותמיהני מדוע לא פירשו גם כאן כמו שפירש למעלה ושמא בספר הרב היתה כתובה מגוף הברייתא ולא הוצרך לפרשו או לא היה כתוב בספרו כלל ואין מוליכין כו' וכן מוכיח מתוך פירוש התוספות שפי' לא ידענא אי קאי האי בראשונה היו מוליכים אמוגמר ובשמים דאמר אין מברכין הא אתויי מייתינן אי אמתניתין קאי דקתני מברין ואותה הבראה היא בראשונה מוליכין כו' דאמתניתין קאי ועוד כיון שפירש התקינו שיהו הכל מוליכין כו' ומתניתין לאחר תקנה:

דף כז:

בכליכה – גרס בערוך בשני כפי"ן ואית דגרסי כליבה בבי"ת השניה כמו הללו חוזרין לכלובן (ביצה דף כד.) וכמו ככלוב מלא עוף (ירמיהו ה׳:כ״ז) אי נמי כמו מכליב (לעיל דף י.) ופירש הקונטרס כעין סולם והיינו כעין תפירות רחוקות זו מזו ומביא הא דאמרינן במדרש נטלו את הכרובים ונתנום בכליכה ואם כן צריך לגרוס בפיוט של חרבן בית המקדש בתשעה באב עמון ומואב הוציאו את הכרובים וכליכה היו בם מסובבים וגרס בב' כפי"ן לגירסת הערוך וכל זה שלא לבייש מי שאין לו וכן איתא במסכת בכורים (פ"ג מ"ז) בראשונה מי שהיה יודע לקרו' כו' ומאותה ההלכ' מביאין ראיה להא דאמר שמנה פסוקים שבתורה יחיד קורא אותם דלא בעי למימר שלא יקרא שליח צבור עמו

כי בימיהם לא היה קורא שליח צבור עם הקורא ומה שרגילים עתה לקרות זהו מפני כבודו של קורא שלא לבייש מי שאינו יודע וכדאמר גבי בכורים בראשונה מי שהיה יודע לקרות קורא ומי שאינו יודע לקרות (אינו קורא) מקרין אותו נמנעו מלהביא בכורים התקינו שיהו מקרין את הכל (בכורים פ"ג מ"ז):

ונהג קלות ראש בעצמו – שצוה כן בשעת פטירתו וי"מ לאחד מבני ביתו בחייו ולשון בעצמו משמע כפירוש ראשון:

אבל לא מטפחות – פירוש סופק כפיו זו בזו וא"ת הא תנן פרק משילין (ביצה דף לו:) אין מטפחין ביו"ט ופי' בקונטרס בפרק המביא כדי יין (ביצה דף ל. בד"ה מרקדין) משום שיר או משום אבל ומאי איריא בי"ט ומשום שמא יתקן כלי שיר אפילו בחולו של מועד אסור משום צער וצ"ל דמשום שיר קתני ולא משום אבל:

טפוח ביד – כדפרישית סופק כפיו זו על זו והכי משמע בהוריות בירושלמי כשתפס רבי יהודה את ריש לקיש שרי רבי יוחנן טפח בחדא ידיה [א"ל] ובחדא ידיה טפחין כו' ומספקין פירש בקונטרס בביצה (דף לו:) כף על ירך ואם כן ויספק את כפיו (במדבר כ"ד:י') על ירך הן שתי כפים על שתי ירכים וצ"ע:

ה"ג ר"ח לא יקלס במנעל ולא בסנדל מפני הסכנה – פירוש דיחף שרי טפי דנזהר היטב פן ינזק:

ה"ג ר"ח לכל אומרים להן שבו חוץ מאבל וחולה – פירוש תלמידי חכמים שעומדין צריך לומר שבו אבל וחולה אפילו עמדו אין צריך לומר שבו דלא די שעמדו שאין צריכין לעמוד ואם כן פשיטא שישבו בלא רשות:

יום ראשון אסור לאכול משלו – פירשתי למעלה אפילו אוכל כמה פעמים באותו יום דלא קתני סעודה ראשונה:

אסורין בעשיית מלאכה – משמע דבתלמוד תורה שרי ולא אסור אלא חכם שמת דבית מדרשו בטל מיהו בשעת הוצאת מת אז מבטלין ת"ת כדאמרינן פ' שני דכתובות (דף יז: ושם) ובפ"ק דמגילה (דף ג:) מבטלין ת"ת להוצאת המת ולהכנסת כלה ומיהו היכא דאיכא חבורתא מספקא ליה ועוד האריך רבי יצחק בתשובה והביא ראיה מן הירושלמי:

לניהוץ ולתספורת – למעלה. פי' ריב"א היה אומר [שגרסינן] לכבוס ולתספורת ופירש למעלה דאשה מותרת בנטילת שער לאחר ז' ובתוספות פירש דלא ידע מנא ליה:

מכאן ואילך כאילו עוברת כנגדו בשוק – עד י"ב חדש והכי איתא בירושלמי כל שבעה החרב היא שלופה עד שלשים היא רופפת לאחר י"ב חודש היא חוזרת לתערה ולמה

הדבר דומה לכפה של אבנים כיון שנזדעזעה אחת מהן נזדעזעו כולם ובש"ס דידן נמי אמרינן (שבת דף קה:) אחד מן האחין שמת ידאגו כל האחין כו':

דף כח.

מה פרה אדומה מכפרת – פירוש על מעשה העגל וכדאמרינן במדרש משל לבן השפחה שטינף פלטירין של מלך אומר המלך תבא אמו וכו':

מיתת אהרן לבגדי כהונה – דכתיב (במדבר כ':כ"ו) והפשט את אהרן את בגדיו ואהרן יאסף ומת שם וכן פי' בקונטרס ואין לפרש מיתת בני אהרן לבגדי קדש ילבש לפי שאינו סמוך כ"כ:

מה בגדי כהונה מכפרין – בזבחים כו' (דף פח:):

חטופה ודחופה – לא ידענא מאי שנא הוא ומנא ליה:

ואדבר אל העם בבקר – פי' וחלתה ומתה:

הן קרבו וכו' – לאו דוקא דלא אשכחנא דמשה היה חולה וביום מותו כתב הרבה (סוטה יג:) ופסע כמה פסיעות בבת אחת כדפירש בפירוש חומש:

מת בחמשים זו היא מיתת כרת – בירושלמי (פ"ב דביכורים) דייק מאל תכריתו שבט הקהתי (במדבר ד':ג') ועבודתם עד חמשים דכתיב (שם ח) מבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה ועוד מימי שנותיו ע' שנה דל עשרין דלא איענש עליהן נשתיירו חמשים (כדאי' שבת פט:) ותימה לפי' דהא משמע בשמעתין דבחמשים משנולד קאמר ועוד יהא חמשים לאחר שנתחייב כרת והוא מיתת כל אדם:

ומיתה בידי שמים בששים – בירושלמי מפיק ממתי מדבר דאמרינן לא מת אחד מהן פחות מבן ששים ומיתה דהכא משמע זו היא מיתה בידי שמים וכרת בחמשים עד ששים ולא ששים בכלל וזהו שזרעו נכרת וי"מ דחמשים היא מיתה שבידי שמים וכי איתא בהדי זרעו הוי כרת וששים מיתת כל אדם ובשבת פרק שני (כה. בד"ה כרת) ובריש יבמות (ב. בד"ה אשת אחיו) הארכתי:

אלא במזלא תליא מילתא – והקשו בתוספות הא דאמרן בסוף שבת (דף קנו. ושם) אין מזל לישראל וי"ל דלפעמים משתנה ע"י מזל כי הנהו דהתם ופעמים שאין משתנה כדאמרינן בתענית (דף כה.) גבי רבי אלעזר בן פדת דא"ל ניחא לך דאחריב עלמא דאולי אברי' בעידנא דמזוני:

שתין הלולי – יש מפרשים לאו דוקא:

ספין – חשוב למחר (הוא ו) היא מתה ואין כל בריה ספונה (כתובות עב.) פירוש חשובה ובמדרש ילמדנו אין העובדי כוכבים ספונים כלום שנא' (ישעיהו מ) כל הגוים כאין נגדו וכן פירש בערוך והביא עדיין ראיות אחרות:

מאן רקיע – פי' מתוקן ותפור ונעלות בלות ומטולאות (יהושע ט) תרגום בלן ומרוקעים למתפרות כסתות (יחזקאל יג) תרגומו דמחטטים רקיעי חשוך והוא לשון ישמעאל חתיכת בגד תפורה על הקרע בערוך ועוד הביא דאמרינן בפ' לא יחפור (ב"ב דף כ.) חזי למרקע לבוש מיהו יש ספרים כתוב שם לקרעא:

דף כח:

בלע המות' – כדי לסיים בדבר הטוב משום דמועד קטן הוא סוף סדר מועד ומה"ט מתרץ הרב רבי יעקב מאורליינ"ש הא דאתחיל סדר נשים בט"ו נשים אע"ג דאתחיל בפורענותא לא מתחיל כדאמרינן ביש נוחלין (ב"ב דף קח.) ותירץ דסומכין פורענות דמועד קטן אצל פורענות דיבמות דסמכינן פורענותא לפורענותא ונחמתא לנחמתא:

צדקיהו מלך יהודה – צדיק גמור היה. אבל במקרא לא מצינו יותר כי אם שצוה להעלות ירמיהו מן הטיט:

ינחם כתיב – בכתובות (דף סט:.) פירשנו בענין אחר שלא כפירוש הקונטרס דהכא:

וליטול מנה יפה ראשון – פי' יש לישראל ליתן לו אבל הוא אין לו ליטול כדאמרינן פ' מקום שנהגו (פסחים דף נ:) הנותן עיניו בחלק יפה כו' מיהו נראה לי דכהן כיון שזהו דינו יכול לראות סימן ברכה ואע"פ שאומרים בפ' הזרוע (חולין קלג.) ונתן ולא שיטול מעצמו אין זה לוקח מתנות כי אם רואה שפיר מה שהוא רוצה ואומר ליתן לו: [וע' תוס' גיטין נט: בד"ה וליטול מנה]: